

ZPRAVODAJ

ostravské pobočky Genealogické a heraldické společnosti v Praze
při Domu kultury pracujících Vítkovic v Ostravě

BOHUMÍR INDRA

Valašskomeziříčský kronikář, trenčínský puškař Ondřej Sivý a jeho rod na Slovensku

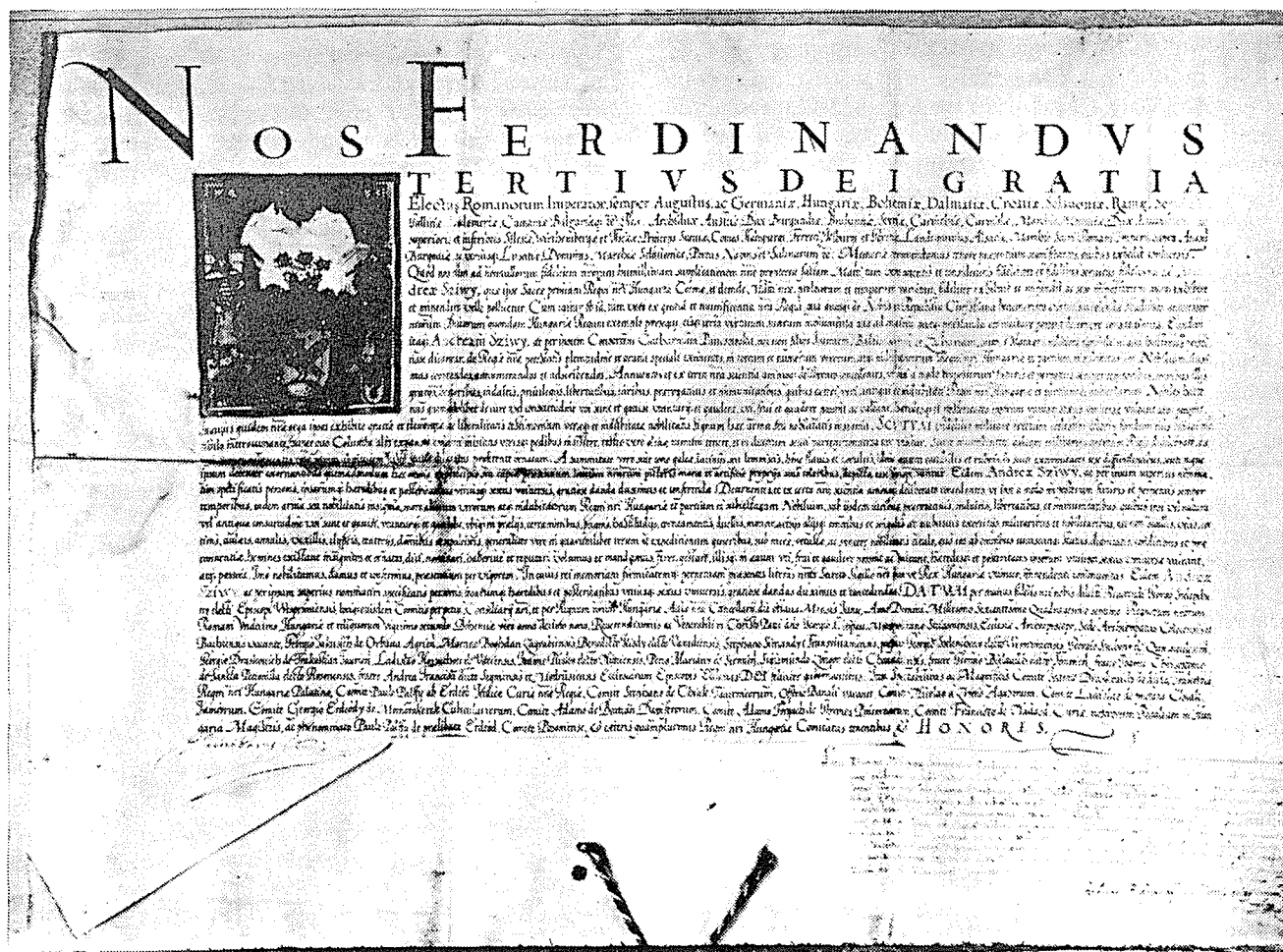
Valašskomeziříčský měšťan a puškař Ondřej Sivý zanechal po sobě historický velmi cenný rukopis Pamětí meziříčských, obsahující popis událostí let 1593–1653, jež prožil ve Valašském Meziříčí a později v Trenčíně, kam se odstěhoval r. 1638 pro náboženství a usadil se tam. Výtah jeho pamětí dnes bohužel nezvěstných byl otištěn z originálu již v r. 1858 a později několikrát, naposled doslovně z dochovaných aktoforů rukopisu Františkem Dostálem r. 1962.¹ Dostál sestavil na základě zmínek Sivého jeho stručný životopis od narození ve Valašském Meziříčí r. 1593 až do konce zápisů pamětí, dovezených jím do r. 1653 a uvádí, že zemřel někdy po r. 1604, kdy ještě žil v Trenčíně. Zmínuje se též o přehledném rodokmenu rodiny Ondřeje Sivého v příloze knihy, který sestavil, rodokmen však v knize nebyl otištěn. Dostál měl v rukou jen černobílé kopie Pamětí meziříčských, jež byly pořízeny za okupace r. 1944, do jeho otisku se proto vloudilo více chyb, zejména ve jménech osob. V rukopise kroniky Sivého byl jím však kromě opisů různých listin meziříčských zapsán také podrobný přehled komu, kdy a kde byl on nebo jeho manželka za kmotra při křtu dětí v letech 1626–1658 na Meziříčsku, v Trenčíně a okolí a připojeny též stručné ročníkové zápisy jeho syna Baltazara z let 1655–1687 (resp. 1715), významné pro sledování osudů rodiny Sivých na Slovensku i na Moravě. Pořídil jsem si v r. 1937 za prezenční vojenské služby v Brně opis Sivého kroniky z originálu rukopisu, uloženého tehdy v Zemském archivu v Brně.² Poněvadž jsem později našel v městském archivu v Kremnici další neznámé písemnosti, týkající se rodiny Sivých, zejména zemanský erbovní list Ondřeje Sivého z r. 1647 a rodopisné výpisy z matrik o potomcích jeho druhého syna Zachariáše, který se usadil v Kremnici, pokusím se spojit oba tyto prameny, a s použitím výpisů ze starších městských knih meziříčských načrtnout osudy této významné valašskomeziříčské rodiny, odešlé na Slovensko.

Ondřej Sivý se narodil, jak sám uvádí, ve Valašském Meziříčí r. 1593 v pondělí před sv. Ondřejem (26. 11.) v luterské rodině měšťana Jana Sivého. Už mládí měl neradostné. R. 1605 prchá dvanáctiletý s matkou a mladší sestrou Zuzanou z Meziříčí k příbuzným do Oldřichovic na Těšínsku před Bočkajovci, kteří vpadli na Moravu a zle řádili na Brumovsku. Po dvou týdnech strachu se zase vrátili do Meziříčí. R. 1606 a 1607 propukl mor v Meziříčí a Krasně, za něhož zemřela i jeho matka Eva Skladačová a jeho starší bratr i se svou ženou Annou Sokolovou. Do konce r. 1607 zemřelo v Meziříčí a Krasně na 600 lidí (Sivý uvádí „výše 2000“). Hrůzu zvětšil ještě katastrofální požár města, jemuž padlo za obět 80 měšťanských domů, radnice, kostel, uhořelo i několik lidí. Na shořelý kostel vybíral pak peníze po Čechách i jeho otec Jan Sivý a přinesl na 200 zl.

V r. 1608 se začal Ondřej Sivý učit puškařskému řemeslu u svého staršího bratra, puškaře Jakuba Sivého v Meziříčí. Po třech letech učení se stal tovaryšem a r. 1612 odešel na zkušenou k puškařským mistrům do Těšina a Bilska. Po ročním vandru odešel ze Slezska do Čech, pracoval v Kutné Hoře, nakonec se podíval i do Prahy a celý týden si prohlížel stavby a pamětihodnosti města. Pak se vrátil domů a pracoval několik let jako puškařský tovaryš u bratra Jakuba. Za válečných událostí stavovského povstání obsadili r. 1621 město Valašské Meziříčí vzbouření vsetínští a rožnovští Valaši, bojující proti císařským. Když však přitáhla císařská vojska k městu, opustili Valaši i měšťané město, odešla i rodina Sivých, Ondřej Sivý se však na čas potom vrátil do města a opravoval císařským vojákům ručnice, patrně měl za úkol zjistit rozložení vojska ve městě. V dubnu pracoval opět již jako tovaryš v Těšíně. V říjnu 1621 odešel s bratrem Jakubem z Těšina a chtěli obhlédnout situaci ve Valašském Meziříčí, byli však chyceni císařskými vojáky a vsazeni jako vyzvědači do vězení na Hukvaldech, z něhož pak

byli propuštěni až 10. února 1622. V té době zemřel 8. února v Meziříčí jejich otec Jan Sivý. Město zkusilo i v příštím roce mnoho od císařských vojáků. V r. 1624 propukl o velikonočních opěť mor, jemuž podlehl v Meziříčí i bratr Ondřejův, puškař Jan Sivý. Ondřej převzal pak bratrovou puškařskou dílnu v Meziříčí a r. 1625 se oženil s Kateřinou Předmířskou. Oddával je luterský pastor meziříčský Jiřík Třanovský. Manželství nebylo šťastné. Kateřina se už příštího roku roznemohla, trpěla velkými bolestmi v ústech, ani olomoučtí lékaři, kam manželku zavezl, si nevěděli rady. Po těle i na rukou se jí vyrazily vředy a 30. 5. 1626 se jí narodilo mrtvé pacholátko. V r. 1627 opustili město všichni měšťané po odchodu mansfeldských vojsk z Moravy město Meziříčí ze strachu před příchodem císařských vojsk. Do města byli dosazeni katoličtí kněží a nastalo silné přehánění na katolickou víru Sivý opustil proto spolu s mnoha dalšími měšťany 1. března 1628 Valašské Meziříčí a usadil se jako emigrant v Trenčíně v Uherském království, jeho manželka se léčila v Trenčianských Teplicích. Luterské náboženství bylo na Slovensku povolené. Do Meziříčí se již nechtěli vrátit. Sivý našel v Trenčíně mnoho práce, jako zkušený puškařský mistr dodával pušky na Slovensko již dříve z Valašského Meziříčí. R. 1633 se mu manželka opět roznemohla a 12. dubna zemřela. Sivý ji pochoval v trenčianském dolním evangelickém kostele. Vdovcem dlouho nezůstal. V říjnu se vrátil s dvěma malými dětmi do Valašského Meziříčí, kde byl tehdy katolickým farářem mírný a pokojný kněz Bartoloměj a oženil se tu s Kateřinou,

dcerou bohatého měšťana Jana Puncovského. Oddával je katolický kněz Bartoloměj, ačkoliv Sivý zůstal tajným luteránem. Jaké vážnosti se těšil vidíme z toho. že na jeho svatbě byli sám pan Baltazar z Žerotína, meziříčská vrchnost, z Oder pan Šebestián Pražma z Bílkova, hustopečská paní Anna Žerotínská, rozená z Grünpüchlu s dcerou a mnoho okolního zemanstva. Ale po smrti kněze Bartoloměje r. 1634 ho vystřídal pyšný a fanatický kněz Václav Dolevius a pro tajné meziříčské luterány nastaly těžké časy. R. 1635 byl Sivý zvolen za staršího konšela, ale vyplatil se u hraběcího hofmistra 3 dukáty. Jeho bratr Pavel Sivý byl zvolen téhož roku purkmistrem v Krasné. Poněvadž nechtěl jako tajný luterán plnit příkazy a tyranství faráře Dolevia a věznit tajné nekatolíky do přestupu na katolickou víru, ušel raději tajně z města. Jeho statek byl proto zabaven, že odešel bez povolení vrchnosti a jeho jméno bylo přibito na šibenici a na branách města jako zrádce. Mnozí měšťané chtěli legálně odejít pro náboženství do exilu a řádně si obstarat výhostní list od vrchnosti, aby si uchovali nároky na peněžní splátky ze svých prodaných domů ve městě, ale farář Dolevius naléhal na vrchnost, aby nepovolovala vystěhovávání. Když potom náhle zemřel měšťan Petr Polák, který si na radu a přímělu pánů vyřizoval výhostní list, šířily se pověsti, že ho farář Dolevius dal otrávit, aby zastrašil ostatní nekatolíky, potom odepřel pochovat Poláka na hřbitově. Sivý vyčkal a potom si r. 1637 vyjednal výhostní list pro sebe, manželku a 4 děti přímo u vrchnosti, i listy od rodu, jež ho stály 200 tolarů. R. 1638

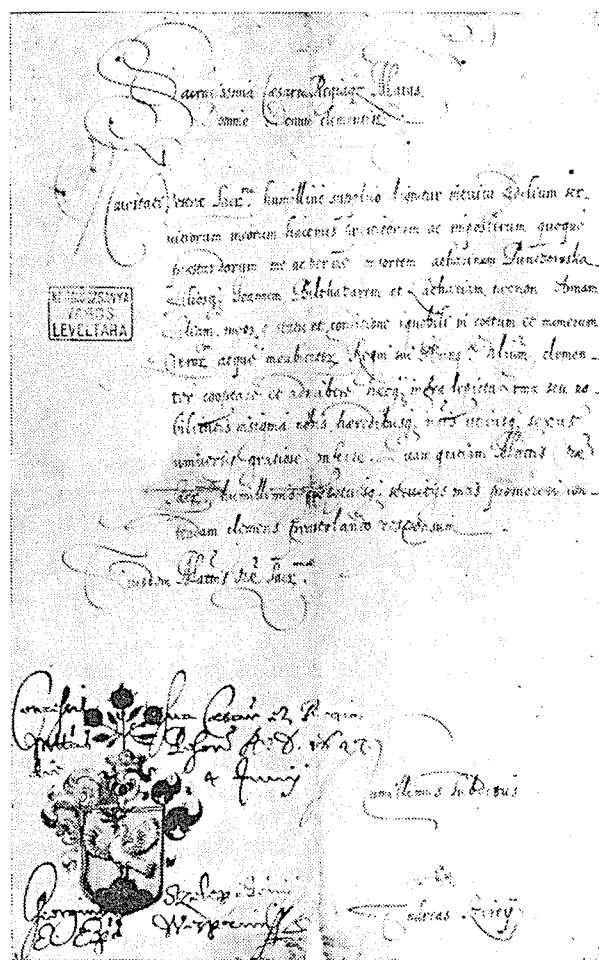

Pergamenová listina císaře Ferdinanda III. z r. 1647, již povýšil Ondřeje Sivého s manželkou a 3 syny do zemanského stavu a udělil jim znak

na den Božího vstoupení (2. 5.) opustil podruhé a navždy rodné město. Usadil se opět v Trenčíně v domě n-ěšťana Šelmeciho, kde pak bydlel jako hofer po řadu let. V Trenčíně se sešel i s bratrem Pavlem, který tu žil bez majetku jako uprchlík a pracoval pak v puškařské dílně Ondřejevě. Ale i tu stíhalo Ondřeje Sivého neštěstí. Už koncem listopadu zemřel mu na osyčky syn Pavel, pokřtěný ještě v Meziříčí, sotva půl roku starý. R. 1639 mu zemřel synáček Daniel, sotva narozený, r. 1640 Anička, narozená toho roku v Trenčíně.

Sivý se těšil v Trenčíně u měšťanů a okolního zemanstva i u početné rodiny moravských a českých emigrantů, usedlých ve městě, velké vážnosti. Prokazují to nespočetná kmotrovství při křtech dětí měšťanů i v širokém okolí, i tištěné české básně a pohřební kázání, vydávané při úmrtí významných emigrantů. Hned při úmrtí Kateřiny Předmířské r. 1633 v prvním exilu v Trenčíně vydal kněz Jakub Stefanides, zámecký kaplan trenčinský a bývalý správce evangelické církve ve Valašském Meziříčí, tiskem pohřební kázání nad nebožkou. Na úmrtí Daniela, synáčka Ondřeje Sivého, dochovaly se dokonce dva tisky, vydané r. 1639, carmina býv. rektora Josefa Heliadesa, exulanta žijícího v Trenčíně od r. 1627, a druhé kázání Jakuba Stefanidesa.³ Nepochybně byla vydána česká pohřební kázání i nad osatními členy rodiny a Ondřejem Sivým, která se nedochovala, resp: nebyla zatím zjištěna.

Sivý pracoval v Trenčíně jako puškař velmi úspěšně. Jeho dílna byla brzy proslulá a dodávala ručnice ve značném počtu městům a zemanské šlechtě v okolí i do sousedních komitátů. Bydlel stále v nájmu v domě Šelmeciho, domohl se však brzy značného majetku. Když byl r. 1651 zvolen v Trenčíně za komoráše, zaplatil raději 800 zl., aby byl úřadu zproštěn, musel však půjčit městu ještě 200 zlatých. A ještě musel rozdat některým členům rady darem mnoho zlatých, aby dosáhl zproštění. Jeho nejstarší dcera Anna, narozená ještě v Meziříčí z prvního manželství kolem r. 1627, se vdala již v r. 1643 zpět do Meziříčí za měšťana Foltynovského. Rukopis pamětí není, bohužel, úplný, některé listy chybí, např. zápisy za léta 1639 a 1641 až 1644. V r. 1647 žil s Ondřejem Sivým jen manželka, nejstarší syn Jan z prvního manželství, Baltazar, nar. 1638, Zachariáš, nar. 1645 a dceruška Mariana, nar. v Trenčíně r. 1646, která však zemřela r. 1649. Nevíme, jaké důvody a podněty vedly r. 1647 evangelíka Ondřeje Sivého, že požádal císaře Ferdinanda III. jako uherského krále o udělení šlechtictví a znaku pro sebe a rodinu a zapsání do stavu urozených Uherského království. Nepochybně tak učinil na radu známých zemanů, aby on a rodina se stali svobodnými a nepoddanými lidmi. Jeho žádost, psaná latinsky, se dochovala. Sivý ji zdůvodňuje jen všeobecně „za prokázané věrné služby, které koná“. Žádost byla doporučena vyslanci komitátů Trenčinského, Liptovského a Spišského jako osoby velmi zasloužilé (nepochybně jako výrobce a dodavatele pušek), a 4. 6. 1647 potvrzena v Bratislavě i královským kancléřem uherským Jiřím Szelepczénym, biskupem vesprimským. Nato byla 8. června 1647 vyhotovena v Bratislavě latinská pergamenová listina s přivěšenou císařskou pečeti, podepsaná Ferdinandem III. Za přítomnosti mnoha vyjmenovaných církevních a šlechtických hodnostářů Uherského království jako svědků, již byl Ondřej Sivý s rodinou a potomky povýšen z královské milosti do stavu svobodných a urozených Uherského království a udělen mu znak, vymalovaný a popsáný

**Žádost Ondřeje Sivého
o udělení šlechtictví a znaku roku 1647**

v listině. Sivý jej sám ve své žádosti navrhl. Znázorňuje vojenský štít modré barvy, dole s trojitým zeleným pahorkem, na nejvyšším stojí bílá holubice vpravo obrácená s rozpjatými křídly, připravená ke vzletnutí, držící v zobáku zelenou olivovou ratolest. Na štítě je kolčí helm s královskou korunou, klenot 3 červené růže na stoncích, přikryvadla s jedné strany žluté a modré barvy, na druhé straně bílá a červená. Podle přípisu právního notáře trenčinského komitátu Ondřeje Rudnyanského na plíce pergamenové listiny byla královská listina přečtena na zasedání městské rady v Trenčíně městským rychtářem Štěpánem Podhragynim a veřejně publikována, že Ondřej Sivý s manželkou a třemi syny byli zapsáni do stavu svobodných a urozených obyvatel Uherského království. Obě listiny byly pak v držení Ondřeje Sivého v Trenčíně a dostaly se po jeho smrti se synem Zachariášem do Kremnice. V r. 1911 byly odevzdány kremnickým měšťanem Samuelem Freyseisenem, s nímž byla rodina Sivých spřízněna, do archivu města Kremnice, spolu s rodokmenem Zachariáše Sivého⁴. Ondřej Sivý se ve své kronice nezmiňuje o znakové listině, protože zápisy z let 1647 a 1648 chybí, byly vyříznuty. Vzletající holubice s olivovou ratolestí v zobáku ve znaku, navržená Sivým, vyjadřovala zřejmě jeho touhu po konečném uzavření míru a návratu do vlasti, s níž udržoval stálý styk, který předpokládal po ukončení třicetileté války. Dokládá to i jeho stálý zájem a zápisy v kronice o událostech na Meziříčsku a na východní Moravě. Stručné zápisy z pozdějších let o zabrání a zboření ně-

kolika měšťanských domů na náměstí v Trenčíně r. 1653 pro stavbu jezuitského kostela jsou psány již s rezignací a později zápisy ustaly vůbec. Smutných let vyhánění evangelických pastorů a násilné rekatolizace na Slovensku v letech 1672—1674 se Sivý již nedožil. Jeho poslední zápis z r. 1653 se týká obstavení jeho a Jiříka Melce, měšťanů trenčínských, na Vsetíně úředníkem vsetínské vrchnosti Jiříka Illesházyho, protože trenčínský úřad zabavil Illesházymu nějaké jeho ručnice v Trenčíně. Byl to tehdy obvyklý způsob zajištění resp. vymáhání dluhů. Sivý dovážel nepochybně ručnice do Meziříčí a Melc vozil do Trenčína meziříčské sukno. Aby jim náklad nebyl zabaven, museli složit 101 širokých tolarů (tj. hodnotu Illesházymu zabavených ručnic), jež si měli vymáhat od trenčínského úřadu.

Z rodinných zápisů Ondřeje Sivého a jeho syna Baltazara sestavil jsem rodokmen meziříčské a trenčínské větve rodiny Sivých, upřesňující kusý přehled Dostálův v úvodu edice Sivého kroniky. Ondřejův bratr Pavel Sivý, který uprchl r. 1635 z Meziříčí do Trenčína, oženil se tam a žil tam ještě r. 1646, kdy zastupoval Ondřeje Sivého v kmotrovství při křtu. Z městských knih meziříčských víme, že otec Ondřejův Jan Sivý měl ve městě dům, který po smrti svého syna Jana a jeho ženy r. 1607 prodal a převzal jeho dům, který si r. 1611 zcela doplatil. Také bratr Jakub Sivý si koupil r. 1617 dům na předměstí, který po vypálení města prodal pohořelý r. 1623 krátce před svou smrtí morem r. 1624. Patrně jeho syn Jakub Sivý koupil r. 1648 městský dům ve Valašském Meziříčí za 1500 zl., r. 1653 jej však prodal a koupil si r. 1657 menší dům za 102 zl. Žil ještě r. 1670, r. 1684 držela dům jeho vdova Kateřina a r. 1712 Václav Sivý, patrně její syn. Nepochybně se podařil z meziříčských matrik a gruntovních knih doplnit rodokmen rodiny Sivých, kteří zůstali na Valašskomeziříčsku. Do přehledné tabulky rodiny Ondřeje Sivého jsem meziříčské Sivé z let 1648—1712 nepočetl. Otec Kateřiny Předmířské, manželky Ondřeje Sivého, prodal r. 1629 svůj měšťanský dům v Meziříčí za 1000 zl. Protože však potom ušel bez povolení vrchnosti do exilu, byl jeho dům konfiskován a připadl podle zemského zřízení po zběhlém meziříčské vrchnosti Baltazaru z Žerotína. Zápis o prodeji domu a právních nárocích Předmířského a jeho příbuzných na peněžní splátky z domu byl zrušen Ondřej Sivý vybíral roční splátkové peníze z domu po svém zemřelém otci ještě 11. 5. 1656 a r. 1659 prodal dědické nároky po otci své manželky Janu Puncovskému na jeho domě, prodaném r. 1648 Fridrichu Wolfovi z Března. Poslední zmínka o něm v gruntovní knize meziříčské je z r. 1664, kdy činil narovnání o své dědické nároky 420 zl. na domě Jana Butovského.⁵ Datum jeho úmrtí v Trenčíně se mi nepodařilo zjistit.

Poněvadž Baltazar Sivý zapsal do otcovy pamětní knihy jména a data narození všech svých dětí z obou manželství až do r. 1687 a další zápisy z let 1708 a 1751 se týkají Vsetína a Valašského Meziříčí, dostala se kronika Ondřeje Sivého později nepochybně na Moravu. V letech 1827—1845 patřila fojtovi obce Příluk na Meziříčsku.⁶ Lze předpokládat, že některý z potomků Baltazarových se vrátil na Valašskomeziříčsko a vzal s sebou i rodinnou pamětní knihu Ondřeje Sivého. Potomci této větve a meziříčských Sivých, kteří neodešli do exilu, žijí patrně na Valašsku dosud.

Naopak zemanský list Ondřeje Sivého a jeho rodiny z r. 1647 přinesl s sebou do Kremnice jeho nejmladší

syn Zachariáš Sivý, nar. v Trenčíně r. 1645, který zůstal na Slovensku a oženil se v Kremnici s Kateřinou Knoglerovou. Genealogii Zachariášovy větve rodiny Sivých v Kremnici, která se poněmčila a psala se podle maďarského pravopisu Sziwy, sestavil r. 1793 z matrik a kremnických knih kremnický měšťan Jan Ondřej Sziwy, patrně poslední člen kremnické větve rodu Sivých. V r. 1892 doplnil jeho rodokmen kremnický městský archivář Pavel Křižko datem úmrtí Jana Ondřeje Sivého r. 1607 a jeho matky r. 1808. Údaje o dalších členech rodu Sivých v kremnických matrikách již nenašel.⁷

Poznámky:

1. Výtah historicky nejvýznamnějších zápisů Sivého paměti otiskl B. M. Kulda v brněnském Notizenblattu r. 1857, s. 41—44, 49—51. Před ním využil paměti Sivého již J. Beck r. 1854 ve svých *Geschichte der Stadt Neutitschein*, po něm E. Domlulvíl r. 1879 v *Pamětech města Valašského Meziříčí a městečka Krasna* a r. 1914 ve *Valašskomeziříčském okrese Vlastivědy moravské a jiní*. Nově přetiskl část zápisů Fr. Hrubý v knize *Moravské korespondence a akta z let 1620 až 1636*, I. s. 171—174, II. s. 528. Celou edici paměti otiskl Fr. Dostál, *Valašské Meziříčí v pamětech třicetileté války*, 1962, s. 95—101, 114—136. Kulda, Domlulvíl aj. označují kněží meziříčské mylně jako kněží bratrské.
2. Rukopis paměti byl tehdy uložen pod sign. 251 ve sbírce rukopisů něm. *Geschichtsvereinu*. Kniha byla v r. 1944 zapůjčena na požádání německému archiváři města Rožnova p. R. Ervínu Kressovi, který dal pořídit ve Vítkovických železárnách v Ostravě akto-fotové kopie zápisů celé kroniky. Rukopis kroniky nebyl patrně již do Brna vrácen, protože v r. 1946 nebyl již v archivu na místě a od té doby je veden jako nezvěstný.
3. Všechny tyto české tisky byly tištěny v Trenčíně v tiskárně Vokála. J. Jireček, *Rukověť k dějinám literatury české do konce 18. stol.*, 1875, I. s. 235, II. s. 244.
4. Originál žádosti Sivého a pergamenové privilegium z r. 1641 jsou uloženy v Archivu města Kremnice podnes, fond Rodina Sziwy.
5. Grunt. kniha Val. Meziříčí I. s. 12, 141, 193, 268. Kniha předměstí I. s. 104, 341, 618. O gruntu Jakuba a Václava Sivého ve Val. Meziříčí, viz I. s. 190, 316.
6. R. 1827 si Paměti Sivého půjčil z Příluk lešenský katol. farář František Šerý, milovník historie, synovec J. H. A. Gallaše v Hranicích a půjčil knihu Gallašovi. Ten si pořídil některé výpisy a dal nevázaný rkp. opravit a svázat kaplanovi Josefu Šmachovi z Partutovic u Hranic. Šerý knihu po vazbě nově ostráňkoval a zapsal do ní r. 1830 pamětní zápis o opravě a novém vnitřním vybavení farního kostela v Lešné. R. 1854 byla kniha darována z Příluk historicko-statistické sekci Moravsko-slezské společnosti pro zemědělství, přírodovědu a historii v Brně, po jejíž likvidaci byla odevzdána německému spolku pro dějiny Moravy a Slezska v Brně. Sběrka rukopisů tohoto spolku byla později uložena do Zemského archivu moravského v Brně (dnes Státní oblastní archiv Brno).
7. Podle maďarského pravopisu sz se čte jako s, s se čte jako š. Proto je také už v privilegiu z r. 1647 psáno jméno Ondřeje Sivého Sziwy.

Kremnická větev rodu Sivých z Valašského Meziříčí

Zachariáš Sivý, měšťan v Kremnici
1645 1.11. v Trenčíně
cop. Kateřina Knoglerová v Kremnici

Samuel 1673 10.2. cop. 1700 4.5. Anna Marie Wolfhoferová	Jan	Alžběta	Daniel	Augustin	Adam	Michal			
Rozína	Jan Jiří 1703 3.4., + 1773 5.12. I. cop. 1728 15.6. Marie Alžběta Fuxová + 1750 28.3. II. cop. 1752 25.9. Anna Žofie von Schmidegg + 1808 16.5.	Dorota	František						
I. cop.									
Jan Zachariáš 1729 + 1731	Anna Alžběta 1730 28.10., cop. 1749 24.6. Jiří E. Kraudy obchod- ník v Ban. Štiavnici	Maria Magdalena 1732, + 1736	Jana Zuzana 1734 12.4., + 1749 5.5. cop. Kryštof Kristián von Freisseisen v Krem- nici	Matyáš 1735 + 1736	Jan Jiří 1737 + 1738	Gottlieb 1738 + 1740	Maria Eufrosina 1740 13.4. + 1782 16.4. cop. 1763 13.4. Jiří Frant. Tesch- ner, obchodník v Kremnici	Juliana 1742 28.4., cop. 1761 17.11. Andres Jančovič, ev. fa- rář v Kremnici	
Maria Terezia 1744 + 1745	Helena 1747 + 1747	Kateřina 1748 3.4. cop. 1766 28.1. Karel Ghillany v Modré	Samuel Gott- fried 1750 + v dětství	II. cop.					
Tomáš Theodor a + 1754	Anna Žofie 1755 + 1756	Anna Marie 1756 + 1758	Amálie 1758 + 1759	Adam 1760 + 1761	Eva 1761 + 1762	Eleonora 1763 10.1. + 1789 17.12. v Kremnici svobodná	Charlota 1765 + 1769	Jan Andreas 1767 9.9. + 1807 19.5. v Kremnici	Leopold Gabriel 1772 24.3. + 1789 10.11. v Kremnici

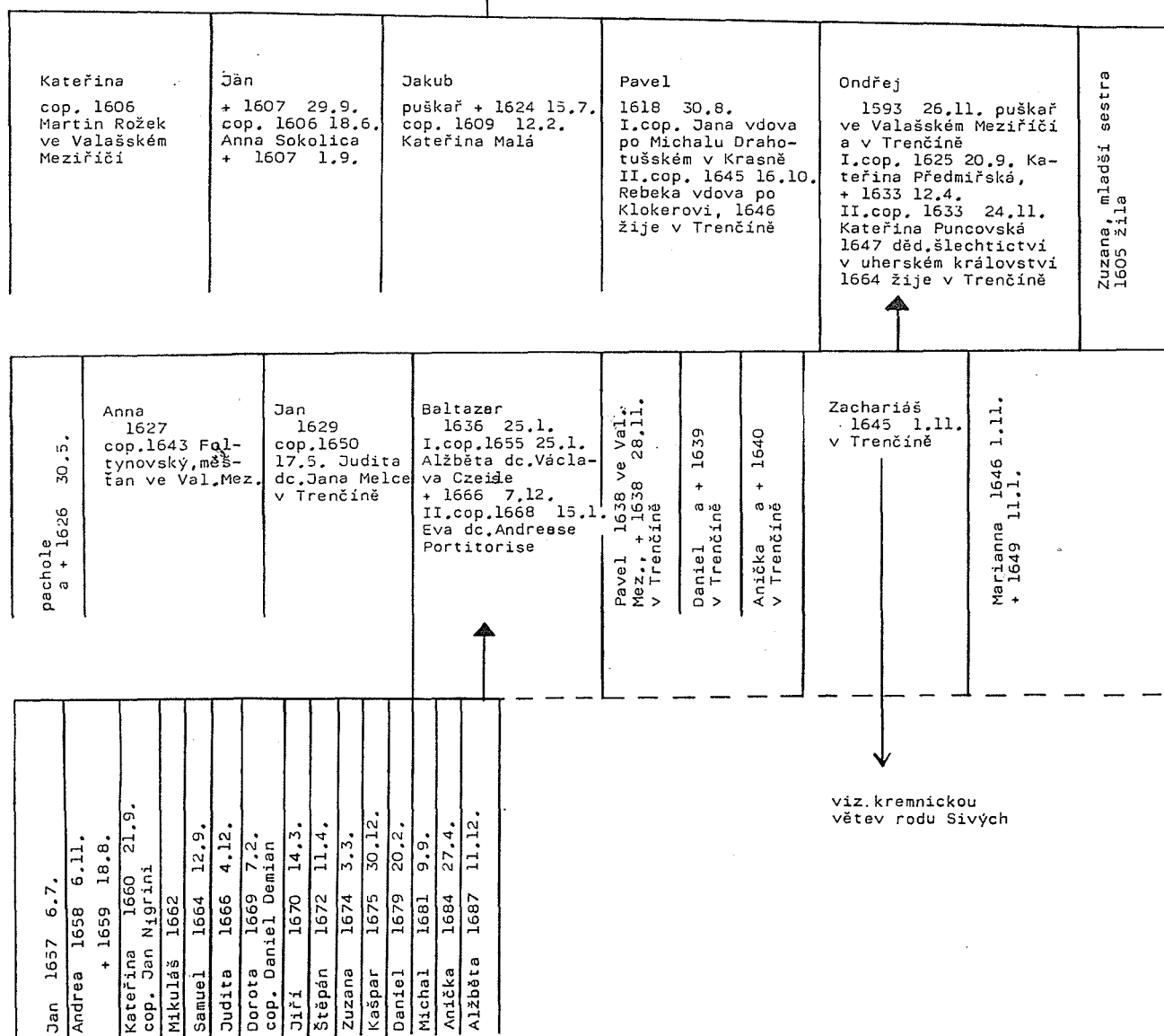
Valašskomeziříčská a trenčínská větev rodu Sivých z Valašského Meziříčí

Jan Sivý, měšťan ve Valašském Meziříčí

+ 1622 8.2.

cop. Eva Skladačova

+ 1607 12.9.

Znak města Hlučína

O správné vysvětlení znaku města Hlučína se v minulosti i současnosti pokoušelo mnoho heraldiků. Ve všech jimi vydaných publikacích se nacházejí určité dohady, jak by měl znak správně vypadat a tak došlo k některým chybám při popisu hlučínského znaku. Tak napříkl. F. Knie píše v zeměpisném popisu Slezska, že erb města Hlučína má tři zkrivená písmena P, T a H, sv. pan Hugo ze Saurmy v knize *Wappenbuch der Schlesi-schen Städte und Städtel* zase uvádí, že hvězdy byly dodány do znaku jako doprovod měsíce na konci příč-ného břevna a v knize Augustina Welcla *Besiedlungen des nördlich der Oppa gelegenen Landes* se dovídáme, že v zeleném štítu je údajně černý monogram. Naposledy je hlučínský znak popisován ve *Sborníku Státního archí-vu v Opavě 1968–71*, kde je u pečeti z roku 1584 uvá-děno, že antonínský kříž stojí na třech stupních, na kon-ci příčného břevna je koule a v hlavě štítu je lilie, i když na originálu popisované pečeti jsou jasně zna-tele jen dva stupně, na konci příčného břevna polokoule a místo lilie je tam dvojitý liliový květ. Rovněž heral-dické pravidlo o barvách s letopočtem v pečetním poli je v této zprávě nesprávně podáno.

Můj příspěvek se pokouší na základě dochovaného ma-teriálu přinést zatím nejkomplexnější rozbor vývoje zna-ku města Hlučína.

Můžeme předpokládat, že již od svého vzniku mohlo mít město Hlučín svůj znak, který se však nezachoval v původní podobě. Vývoj znaku měst můžeme nejlépe sledovat na pečetích.

První zmínka o pečetí města Hlučína se objevuje v lis-tině Jana Frasa z roku 1450, kde je psáno, že „poprosil múdřých a opatrných purgmistrov, fojta, konšel i plné rady města Hlcina, aby svou pečeť vedle mé na vědomí k tomuto listu zavěsili“. Tato pečeť se však nedochovala. Nejstarší dochované pečeti jsou na listinách z roku 1551 a 1563, které zpodobňují znak jistě už v jeho polepšené podobě. Jestliže dnes víme, že pravá polovina znaku je převzatá od správce a pozdějšího majitele města Hlu-čina — hejtmana knížetství Opavského — Jana Bělíka z Kornic, který byl správcem města od roku 1477 až do r. 1483 a od toho roku do r. 1490 jeho majitelem a je nám rovněž známo, že město Hlučín mělo svou pečeť již v roce 1450, pak můžeme s určitostí říci, že levá polovina znaku s velkým písmenem P je ze starší doby, taktéž dvojitý liliový květ v hlavě štítu.

Tyto nejstarší pečeti, které jsou přivěšeny na perga-menových prouzcích k listinám z roku 1551 a 1563 mají průměr 15 mm. Legenda pečetí je umístěna po obvodu ve formě popisu. Písmo legendy majuskulní SIGILUM MAIOR CIVITATIS HLUČINEN. Na štítu renesančního tva-ru vidíme polovinu antonínského kříže na dvou stupních a na konci příčného břevna polokoule, což je polovina znaku Jana Bělíka z Kornic. Levá strana má jen jeden stupeň a něm velké písmeno P. V horní části štítu je dvojitý liliový květ. Pečeť je z černého vosku. Po stra-nách štítu v pečetním poli je dobře čitelný letopočet s číslicemi 1, 5, 6, poslední číslice na všech známých pečetích se nedá správně rozluštit a může to být číslice 3, 5 nebo 9.

Na listině z roku 1634, která je opisem staré listiny z roku 1486, se nám objevuje pečeť z roku 1621 o prů-měru 18 mm. Na vrstvu vosku je přiložen ústřížek papí-ru a přes něj je přitlačeno pečetidlo. Pečeť je bez legen-dy. V horní části štítu se nám poprvé objevuje místo dvojitého liliového květu lilie. V té době je majitelem města Hlučína rodina Bruntálských z Vrbna, kteří měli ve znaku lilie, což napovídá, že lilie v městském znaku je převzatá z této rodiny. Nad štítem jsou velká písmena I C H, což znamená insigne civitatis Hultschinensis.

Dále je nám známa pečeť přitisknutá s papírovou clo-nou s nápisem okolo štítu SIGILLUM MINUS CIVITATIS HULTSCHINIS. V pečetním poli je letopočet 1647.

Na listině z roku 1725 ve smlouvě o založení městské-ho pivovaru se objevuje pečeť z r. 1724. Na této pečetí se poprvé vyskytuje pět šestipaprscitých hvězd, které jsou rozloženy v poli štítu. Toto polepšení se dostalo do znaku za posledního majitele města rodu Gašinů. Celkem pět generací tohoto rodu bylo majiteli města a to od roku 1629 až do roku 1727. Pečeť má průměr 38 mm a okolo štítu nápis SIGILUM MAIOR CIVITATI HULCIN. Vosk je barvy červené.

Na listině z roku 1755 se nám objevuje další pečeť s letopočtem 1730. Pečeť má průměr 37 mm a okolo štítu nápis SIGILLUM MAIUS CIVITATIS HULTSCHINENSIS.

Na listině z roku 1773 s pečetí bez letopočtu se zdá, jako by v poli štítu byly růže místo hvězd, ale stalo se to jistě vadným rytím. Pečeť má tvar mírného oválu o rozměrech 25 na 28 mm s nápisem okolo štítu SIGILLUM MINUS CIVITATIS HULTSCHINENSIS.

Na pečetí z roku 1806 se hvězdy vůbec nenacházejí, celé vyobrazení je schematické. Nad štítem jsou velká písmena I, C, H.

Na pečetí z roku 1889 se v poli štítu objevují osmi-paprscité hvězdy. Stalo se to neodborným rytím, neboť celý znak je velmi schematický. Okolo štítu je nápis SIGILUM CIVITATIS HULTSCHINENSIS.

Ke konci I. poloviny 19. století pečeť jako pověrovací prostředek úplně zaniká. Její úlohu přebírá razítka a pod-pis. V roce 1847 se vyskytuje poprvé na listině otisk kovového razítka, které má v poli štítu osmipaprscité hvězdy, lilie je schematická, v pravé polovině štítu je jen jeden stupeň místo dvou a levá strana má dva stupně místo jednoho. Nápis okolo štítu je SIG. CIVI-TATIS HULTSCHINENSIS. Průměr razítka je 32 mm.

Před koncem 19. století se razítka obnovovala a byla nahrazena gumovým razítkem. První gumové razítka má původních pět šestipaprscitých hvězd, u konce příčného břevna se poprvé objevuje srpek měsíce místo polo-koule, lilie má původní podobu. Pravá i levá strana má dva stupně, z toho pravá strana má druhý stupeň vyvý-šený. Nápis okolo štítu je stejný jako u kovového ra-zítka. Razítka má průměr 34 mm.

Po připojení Hlučínska k ČSR dne 4. února 1926 se objevuje razítka dvojazyčně s opisem okolo štítu Měst-ský úřad v Hlučíně — Stadamt Hultschin. V poli štítu jsou rozmístěny jen čtyři šestipaprscité hvězdy, jinak se razítka podobá předešlému. Později v období I. re-

publiky se používalo razítko jen s českým nápisem — Městský úřad Hlučín.

Od roku 1938, to je po připojení Hlučínska k německé říši do roku 1945 se používá razítko s německým opisem Stadt Hultschin Kreis Ratibor. Razítko má znovu pět šestipaprscitých hvězd a na konci příčného břevna srpek měsíce. Ostatní obrazy mají původní podobu.

Po skončení druhé světové války v roce 1945 má používané razítko v poli štítu rozmístěno šest šestipaprscitých hvězd, z toho jedna menší v blízkosti domnělého měsíce. Okolo štítu je nápis — Místní národní výbor v Hlučíně.

K definitivnímu zániku obecních znamení na razítkách došlo po roce 1952, kdy bylo zavedeno užívání státního znaku na všech razítkách národních výborů. Městské znaky však živě přetrvaly až do současnosti, kdy se staly reprezentačním symbolem každého města.

Současný znak města Hlučína má nedělený štít. V hlavě štítu se nachází lilie, polepšení znaku rodiny Bruntálských z Vrbna. Pravá polovina nám připomíná majitele města hejtmana knížetství Opavského Jana Bělíka z Kornic, levá polovina s velkým písmenem P je snad nejstarší částí znaku a je asi vzpomínkou na jednoho z prvních majitelů, snad krále Přemysla Otakara II.

Všechna vyobrazení znaku na pečetích jsou jednobarevná, proto není možné správně určit jednotlivé barvy znaku. Barevný znak se však bezpečně užívá beze změny od I. poloviny minulého století. Ve starší i novější literatuře se objevují různé odchylky, a to v počtu stupňů, počtu hvězd a rovněž i v barevném vyobrazení znaku.

Město Hlučín dnes užívá barevného vyobrazení znaku takto: na zeleném štítě je v pravé polovině polovina antonínského kříže na dvou stupních s polokoulí na konci příčného břevna. Těsně vedle této poloviny je v levé polovině štítu velké písmeno P na jednom stupni, vše v barvě zlaté. Nad tím, uprostřed hlavy štítu je zlatá lilie. V poli štítu je rozmístěno pět šestipaprscitých hvězd, které jsou rovněž v barvě zlaté.

Přehled držitelů města Hlučína

1288—1329	Sigfrid Baruth
1320—1349	Kníže Mikuláš II. — purkrabí Přesecký, správce a pán Hlučína
1349—1377	Petr, dřívější fojt Těšínský
1377—1381	Knížata Václav I. a Přemek-Přemysl
1381—1385	Vévoda Přemek a v r. 1383 Mikuláš III.
1385—1403	Kníže Kunat II. Kozelský a Kunat III. (majetek mají stále v zástavě)
1403—1433	Kníže Kunat III. a jeho synové Kunat starší a Kunat Kinský
—1433	Kníže Přemek
1433—1439	Přemkovi děti Václav, Vilhelm. Arnošt (po dělení má Hlučín jen Arnošt)
1439—1459	v zástavě — Hynek z Vrbna — kníže Opavský Arnošt zastavil Hlučín Hynčíkovi z Vrbna
1459—1473	Kunat Černý a Kunat Bílý
1473—1473	Hynek starší Zambický
1473—1475	Boček z Kunstatu
1475—1486	Král Matyáš Uherský
1486—1490	Jan Bielský z Kornic
1490—1492	Melichar a Baltazar Vlček z Dobré Zemice a Hlučína

1492—1498	Jan Trnka z Ratibořan
1498—1516	Baltazar Vlček
1516—1536	Bernard ze Zvole
1536—1547	Kanovník Křištof ze Zvole
1547—1567	Jan a Štěpán Bruntálský z Vrbna. Po dělení jen Štěpán
1567—1592	Štěpán Bruntálský
1592—1596	Maruše Tvorkovská z Kravař
1596—1606	Matyáš Bruntálský
1606—1629	Václav Bruntálský z Vrbna
1629—1658	Jan Jiří z Gašina na Ketři Melichar Ferdinand
1658—1714	Jan Rudolf z Gašina
1714—1719	Jiří Adam František Leopold Gašin
1719—1727	Jan Josef Gašin
1727—1736	Karel Anton Gianini
1736—1762	František Řehoř Gianini
1762—1772	Bez pána — město bylo vypsáno na konkurs
1772—1802	Adam Josef z Gruttschreiber
1802—1804	Josef Adam z Gruttschreiber
1804—1808	Emanuel sv. p. ze Spens a Boden
1808—1810	August z Poser — Nädltitz
1810—1814	Jan Miketa + Antonie Porembská
1814—1820	Emanuel sv. pán ze Spens a Boden
1820—1827	Jan Adam z Gruttschreiber
1827—1832	Hubert Stücker
1832—1836	Jan Czaderský — rytíř
1836—1837	Arnošt Czaderský
1837—1841	Wiktór Wichura — dr. med.
1841—1844	Hubert Stücker
1844—1845	Šalomon Mayer sv. p. z Rothschild
1845—1852	Anselm Salomon Rothschild
1852—1876	Nataniel Mayer Rothschild
1876—	Anselm Rothschild
—1945	rodina Rothschild

Ministerstvo vnitra ČSR

P r a h a

V ě c

Přípis ŠKK v Hlučíně ministerstvu vnitra v Praze ohledně městského znaku:

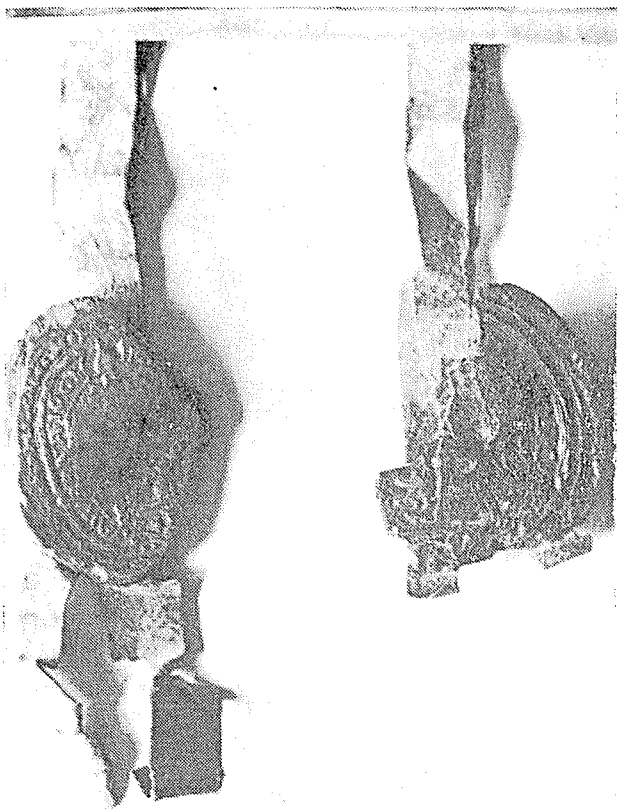
„Opis znaku, který jste nám zaslali, nesouhlasí se známkem našeho města, který níže užíváme. Barevný znak se užívá bezpečně bez změny od první poloviny 19. století.

P o p i s :

Na zeleném štítě je po pravé straně pravá polovice antonínského kříže na dvou stupních s polokoulí na konci vodorovného břevna. Vše je v barvě zelené. Těsně vedle toho v levé polovině štítu je velké písmeno P s doleva prodlouženou dolní příčkou — jeden stupeň (kúl a ohnutá linie, ohnutá linie se kúlu nedotýká), rovněž v barvě zlaté. Nad tím uprostřed hlavy štítu je zlatá lilie. V poli štítu je rozmístěno 5 šestipaprscitých hvězd, které máme ve znaku od roku 1809.

Udo Wanderburg,
člen ŠKK“

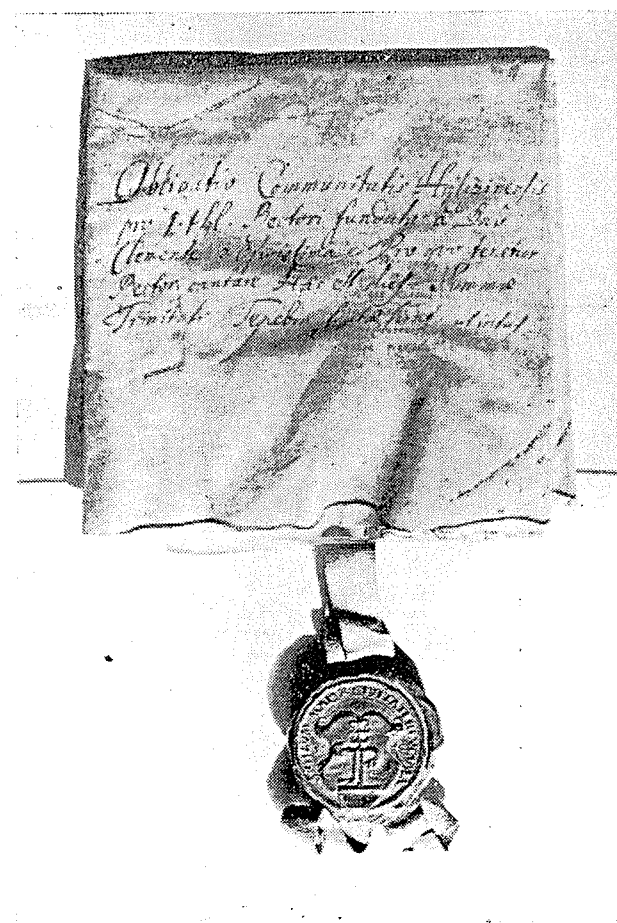
FOTOGRAFIE LEO STRÁNSKÝ

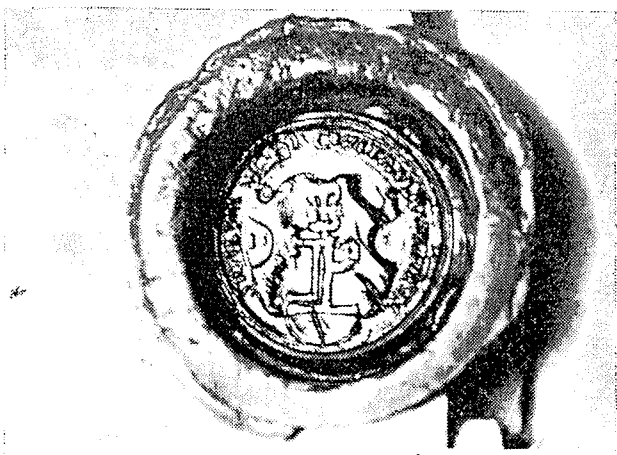
Pečeť města Hlučína na listině z roku 1551. Vedle přivěšená pečeť pána Bruntálského z Vrba

Jedna z nejstarších pečetí přivěšené na listině z r. 1563.

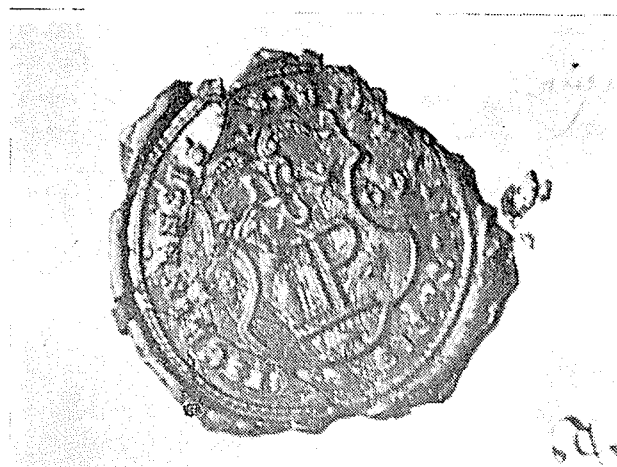
Originál listiny z roku 1583 s přivěšenou městskou pečetí. Pečeť je totožná s pečetí na listině z roku 1551 a 1818.

Tentýž typář na listině z roku 1618.

Pečeť z listiny z roku 1773. Typář je bez letopočtu

Typář z roku 1809

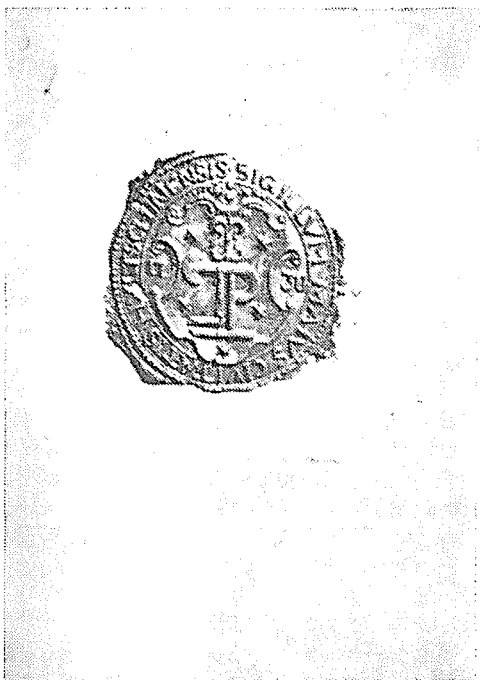
Pečeť na listině z r. 1634, s letopočtem na typáři 1621.

Typář z roku 1806

Pečeť na listině z r. 1725 s letopočtem na typáři 1724

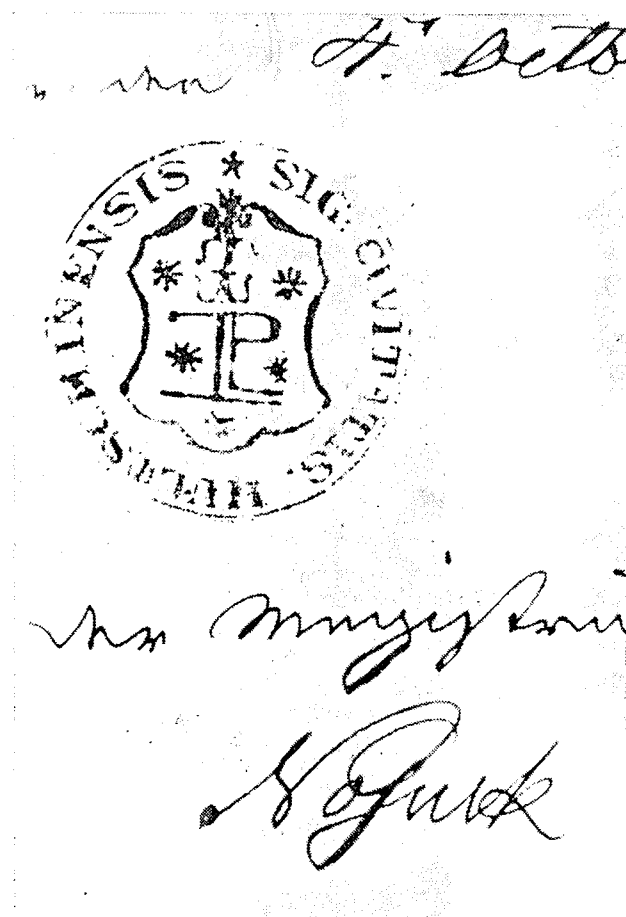
Pečeť na listině z roku 1775 s letopočtem na typáři
z roku 1730

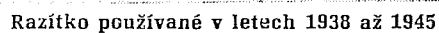
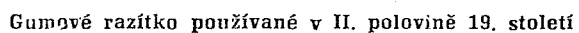
Pečeť stejného typáře, avšak zvětšená. Na pečeti se zdá
jako by v poli štítu byly rozmístěny růže místo hvězd

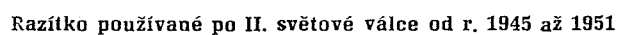
Pečeť na listině z roku 1773 bez letopočtu na typáři

Kovové razítko používané v I. polovině 19. století

Fazítka používaná v období I. republiky od roku 1920
do roku 1938

Počátek matričních zápisů na dnešním území města Ostravy

Dnešní území Ostravy se skládá z částí, které měly velmi odlišnou minulost. Část města leží na Moravě, část ve Slezsku — Opavském i Těšínském; nejnověji byla připojena část Hlučínska. S tím byla v minulosti spojena i rozdílná příslušnost dřívějších obcí, dnes městských částí, k diecési olomoucké a vratislavské. Vedení matrik tím bylo značně ovlivněno.

Nejstaršími matrikami vůbec jsou římskokatolické matriky, jejichž vedení bylo obecně upraveno tridentským koncillem v roce 1563. Vratislavská diecése, k níž patřila např. Polská (nyní Slezská) Ostrava, vydala předpisy pro vedení křestních a oddací matrik v roce 1580 a úmrtních v roce 1592. V olomoucké diecési, k níž náležela větší část dnešního území Ostravy, byly vydány obdobné předpisy pro křestní a oddávkové matriky v roce 1591 a pro úmrtní až v roce 1659.

Nejstarší matriční záznamy na území města Ostravy jsou z roku 1614. Je to matrika fary v Moravské Ostravě. Farnost tvořily kromě města také okolní vsi Lhotka (nyní Mariánské Hory), Nová Ves, Přívoz, Vítkovice a Zábřeh nad Odrou. Do knihy byly zapisovány nejen matriční, ale i jiné údaje. Tento svazek obsahuje matriční zápisy oddací a křestní, úmrtní zápisy až na výjimky chybí. Matriční údaje v této knize sahají až do roku 1644, kdy byla podle zápisu zavedena nová matrika; ta se ale nedochovala. Další matriky (včetně úmrtních) v Moravské Ostravě jsou k dispozici až od roku 1774.

Další matriky na území města vznikaly v polovině 17. století po skončení třicetileté války, kdy byly fary na území města rekatolizovány.

Přehled počátků matričních zápisů pro jednotlivé městské části podává následující tabulka. Tato tabulka má pomoci členům, kteří provádějí svá rodopisná bádání na území města Ostravy. V tabulce je uveden jen začátek matričních záznamů i v případech, kdy došlo k přerušení matriční řady (např. Moravská Ostrava).

Uvedené matriky do roku 1900 jsou uloženy ve Státním oblastním archivu v Opavě.

	Rodné Oddací Úmrtní			Zápisy v matrice
1. Antošovice	1657	1874	1656	
2. Bartovice	1676	1678	1682	
3. Heřmanice	1720	1709	1720	
4. Hošťálkovice	1647	1660	1686	
5. Hrabová	1698	1698	1684	
6. Hrabůvka	1698	1698	1684	
7. Hrušov	1720	1709	1720	
8. Koblov	1716	1716	1660	
9. Krásné Pole	1645	1645	1645	
10. Kunčice	1720	1709	1720	
11. Kunčičky	1720	1709	1720	

	Rodné Oddací Úmrtní			Zápisy v matrice	
12. Lhotka u Ostravy	1647	1660	1686		
13. Mariánské Hory	1614	1614	1774		
14. Martinov	1696	1671	1671		
15. Michálkovice	1720	1709	1720		
16. Moravská Ostrava	1614	1614	1774		
17. Muglinov	1720	1709	1720		
18. Nová Bělá	1699	1699	1699		
19. Nová Ves	1614	1614	1774		
20. Petřkovice	1685	1685	1685		
21. Plesná	1696	1671	1671		
22. Polanka	1698	1698	1698		
23. Poruba	1661	1661	1661		
24. Proskovice	1699	1699	1699		
25. Přívoz	1630	1614	1774		
26. Pustkovec	1661	1671	1671		
27. Radvanice	1720	1709	1720		
28. Slezská Ostrava	1720	1709	1720		
29. Stará Bělá	1699	1699	1699		
30. Svinov	1661	1661	1661		
31. Třebovice	1661	1661	1661		
32. Vítkovice	1692	1614	1774		
33. Výškovice	1707	1707	1707		
34. Zábřeh nad Odrou	1614	1614	1774		
Místní části:					
Františkov	1838	1829	1827	Slezská	Ostrava
Hladnov	1720	1709	1720	"	"
Hranečník	1720	1709	1720	"	"
Hulváky	1788	1785	1785	Zábřeh	
Křivec (ev. a. v.)	1784*	*1782*	1827	Radvanice	
Lipina	1720	1709	1720	"	
Podborčí	1838	1829	1827	Slezská	Ostrava
Popinec	1720	1709	1720	"	"
Švrkel	1720	1709	1720	Kunčičky	
Zámostí	1720	1709	1720	Slezská	Ostrava
Mitrovce	1799	1799	1799	Nová Bělá	
Nová Plesná	1780	1780	1780	Plesná	
Stará Plesná	1696	1671	1671	Plesná	

Literatura:

1. Jitka Kalistová — Miroslav Klos:
Matriky Severomoravského kraje, Ostrava 1969.
2. Vlasta Drkalová:
Nejstarší pamětní a matriční kniha moravsko-ostravské farnosti z let 1614—1688. In: sborník Ostrava 10, Ostrava 1979, s. 439—445.

Hrad Vartnov a jeho držitelé

Asi 10 km jižně od Krnova se na brumovickém katastru, na okraji osady Pocheň zvedá ze dna údolí potoka Čižiny nevysoký skalní kužel, odedávna zvaný Zámecký vrch. Na jeho vrcholku jsou ještě dodnes dobře zachované části základových zdí, svědčící o tom, že zde kdysi stávaly kamenné budovy. Jsou to poslední zbytky hradu Vartnova. Svahy Zámeckého vrchu jsou od samotné osady Pochně odděleny hlubokým hradním příkopem, dnes již z velké části zavezeným.

Okolí hradu Vartnova bylo osídleno již v mladší době kamenné, z níž pochází kamenný sekeromlat a sekera nalezená v Pochni. Z doby slovanského osídlení pak pochází dlouhé železné kopí francského typu, považované některými autory za doklad bojů Slovanů s Franky v 7. století.

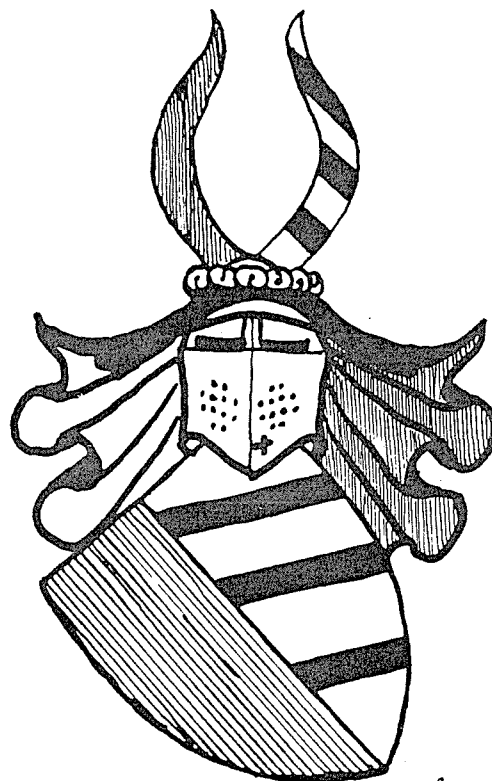
Samotný hrad Vartnov patřil k nejstarším hradům Opavska a sdílel asi osudy sousedního hradu Cvilína (Šelenburku). Noní vyloučeno, že oba plnily funkci hraničních strážních hradů, zajišťujících moravské pomezí proti sousednímu Slezsku. Historických pramenů, které se vztahují k dějinám hradu, se zachovalo velmi málo. Z trosek hradu a předmětů, nalezených zde při archeologických průzkumech, lze usuzovat, že byl zničen za válečných událostí.

Existence hradu před tatarským vpádem roku 1241 je sporná. Mohla by ji dokládat zakládací listina vsi Býkova z roku 1238, na níž je jako svědek zapsán Zachariáš Nuzerius de Warthenaw, připomínaný pak ještě roku 1268. Tato listina se však v originálu nezachovala a existuje jen v regestu. Jsou však určité pochybnosti o její pravosti. Držitele Vartnova v následujících 100 letech neznáme a není také známo, od kdy byl hrad v majetku moravského rodu pánů z Holštejna.

Z dílčího listu opavských Přemyslovců z 18. dubna 1377 se dovídáme, že hrad Vartnov, k němuž patřilo městečko Benešov (Horní), Brumovice, Loděnice, Úblo, Jelení, Zátor a půl vsi Leskovce, připadl k dílu knížete Hanuše, tedy k nově vzniklému knížectví Krnovskému. Tehdy je jako držitel hradu zapsán Štěpán z Vartnova (de Wartinow), z rodu pánů z Holštejna. Na privilegiu Jana staršího a Jana mladšího, knížat ratibořsko-krnovských, vydaném v Ratiboři, nejbližší neděli po sv. Jakubu roku 1379, kterým se krnovským potvrzuje držení bělidla, je jako svědek zapsán též Štěpán z Vartnova. Dále je pak tento vartnovský pán připomínán v soudních zápisech z let 1381, 1382 a 1385. Také na privilegiu knížete Ladislava Opolského o potvrzení koupě vsi Trníc krnovskými občany, které je datováno v Krnově roku 1385, další pondělí po neděli, kdy se zpívá „reminiscere“, je mezi svědky zapsán i Štěpán z Vartnova.

Skutečnost, že uvedený vartnovský pán pocházel z moravského rodu pánů z Holštejna, nám dokládají mimo jiné i zápisy z let 1384, 1387 a 1388, kdy se podepisoval „de Hohenstein“, v roce 1389 se však opět psal „de Wartenau“. Tento Štěpán byl synem Voka I. z Holštejna, který měl kromě něj ještě syny Pavla, Půtu, Voka II., Ješka a dceru Adletu. Štěpánův praděd, děd Voka I., byl Hartman z Ceblovic, který se začal psát „z Holštejna“ až po roce 1278, kdy získal hrad Holštejn do vlastnictví. Tehdy také zanechal svůj původní znak pánů

z Ceblovic, na němž byla v modrém poli zlatá koruna, ze které vyrůstaly dva černé kamzičí růžky. Nový znak, který byl pak nejen znakem pánů z Holštejna, ale i jejich větví pánů z Vartnova a ze Sovince, byl půlený štít, jehož pravá polovice byla červená, levá stříbrná se třemi kosmými černými pásy. Klenotem byly rohy v barvách štítu.

Z VARTNOVA

Štěpán byl ženat s Oikou nebo Eufemií, dcerou Půty ze Sudic, která měla, stejně jako její otec a další příbuzný Raško ze Sudic, podle Pilnáčka „na pečeti jen klenot, a to dvě paže, vzhůru čnící v lokti ohnuté, držící jakoby kyje“ (?). Je však docela dobře možné, že paže končí klepety. Na otisku pečeti Raška ze Sudic, která je uložena v opavském Slezském muzeu pod číslem 1143, jsou klepeta, jimiž paže končí, dobře zřetelná. Je však možné, že se nejedná o klenot, ale o hlavu obludy, z níž tato klepeta vycházejí. Z textu je čitelné pouze RUSCO.

S Oikou měl Štěpán syna Štěpána II. a více dcer, z nichž jménem známe jen Annu. Kromě hradu Vartnova a statků k němu příslušejících vlastnil Štěpán I. ještě na Moravě Konicí a Zdounky, o jejichž část se roku 1407 soudil se Zbyslavem ze Zdounek.

V r. 1409 prodala Štěpánova žena Ofka se svou sestrou Annou všechno své zboží v Sudicích Beneši Doupovcovi a jeho bratru Oldřichovi. V tomtež roce, jak vyplývá ze zápisu v krnovských zemských deskách, byla Ofce, manželce Štěpána z Vartnova, vložena do desek jiná část Sudic. O rok později se setkáváme se Štěpánem I. jako svědkem, zapsaným na listině vydané v Krnově.

Od roku 1411 držel hrad Vartnov a zboží k němu příslušné společně se svým synem Štěpánem II.

Štěpán I. zemřel někdy mezi roky 1414 a 1417, neboť v roce 1414 se Ofka z Vartnova vzdává všech nároků ke vsi Petrovicím ve prospěch svého manžela Štěpána a v roce 1417 je Ofka uváděna jako vdova. Tehdy vydává list, z něhož vyplývá, že její manžel je mrtev a že celé věno v Rozumicích, Sudicích a Úble přenechává Štěpánu z Holštejna — jeho synu a dcerám. Z uvedeného zboží si však Ofka ponechává doživotní užitek. Kdy zemřela nevíme.

V roce 1420 se v listinách objevuje Denhart z Vartnova, který je podle zemských desek majitelem svobodného dvora ve Vartnově. To podporuje domněnku, že pod hradem Vartnovem, snad na místě dnešní Pochně, stávesnice stejného jména. Uvedený Denhart z Vartnova bude pravděpodobně totožný s Denhartem z Lichnova, který v téže roce nechal zapsat své manželce Anně 6 hřiven platu z nejnižšího dvora, ležícího u vartnovského lesa (Wartenwalde). Jednlo se tedy nejspíše o drobného zemana, majitele svobodného dvora, který nebyl členem rodu pánů z Vartnova. O existenci vsi Vartnova nám podává další důkaz zápis z roku 1422, podle něhož koupil Ondřej, starosta z Vartnova, manství v Životicích od Elšky, vdovy po Smilu z Bílkova.

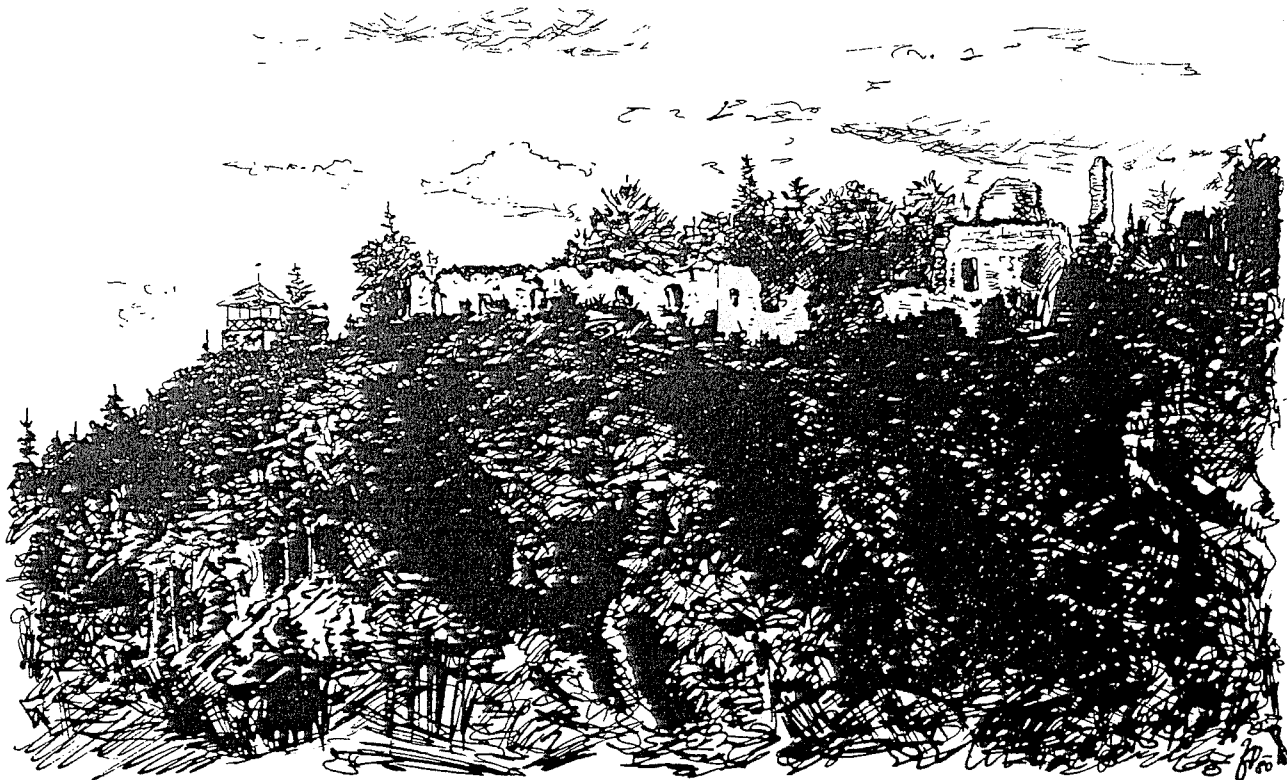
V roce 1437 při dělení knížectví Krnovsko-ratibořského mezi syny knížete Jana připadl hrad se vším zbožím k němu příslušným k dílu knížete Mikuláše Krnovského. Ve stejném roce je připomínána paní Anna, sestra Štěpána II. z Vartnova, který téhož roku žaluje Jana Čapka ze Sán, že mu vydrancoval Sudice, když tudy táhl s Korybutem a Poláky. Ještě téhož roku prodal Štěpán II., jenž byl přívržencem krále Zikmunda, svůj dům v Litovli Janovi z Lomnice. V té době už také držel moravský hrad Cimburk.

Se svou manželkou, jejíž jméno neznáme, měl čtyři dcery — Žofii, Zuzanu, Elišku a Jitku a syna Jiříka. Ten však zemřel předčasně a byl tedy posledním mužským potomkem rodu. Jím rod vymřel po meči.

Ještě před rokem 1446 nebo v tomto roce prodal Štěpán II. hrad Vartnov Bernardu Birkovi z Nasilí a v roce 1447 mu vložil do zemských desek i všechno své zboží v Sudicích s dvorem, mlýnem a kostelním podacím. Sám pak se odstěhoval na hrad Cimburk, kde zemřel někdy před rokem 1464. Toho roku se totiž uvádějí jako držitelky hradu sestry Žofka, manželka Jaroslava z Lomnice, paní Zuzana, paní Elška a Panna Jitka, vlastní dcery Štěpána z Vartnova a na Cimburce. Jím pak rod vymizel.

Bernard Bírka z Nasilí, který držel kromě Vartnova na Opavsku od roku 1441 Pomorčovice a další statky včetně vsi Nasilí, kterou získal sňatkem s Annou z Potštejna, byl významnou osobností své doby. Od roku 1461 byl opavským hejtmanem, později získal hrad Furstenwalde na Svídnicku a v letech 1478 až 1481 byl radou komorního soudu v Praze a komorníkem krále Vladislava Jagelonského. Zemřel někdy po roce 1484.

Protože byl Bernard Bírka stoupencem krále Jiřího z Poděbrad a vystupoval aktivně v boji proti uherskému králi Matyáši Korvínovi, byl jeho hrad Vartnov, spolu s mnoha jinými, při vpádu Maďarů na Moravu v roce 1474 obléhán a rozbořen. Při archeologických výzkumech byly ve zříceninách hradu nalezeny mnohé předměty, podle nichž lze s jistotou tvrdit, že Vartnov byl obléhán, dobyt a po dobytí zapálen a rozbořen. O obléhání a ostřelování z kuší svědčí asi 200 železných hrotů, šípů, nalezených ve zříceninách hradu. O tom, že patřily obléhatelům a že sem byly vstřeleny zvenčí, svědčí to, že mnohé z nich mají nárazem ohnuté a otupené špičky. Hrad byl ostřelován i z velkých praků, menší koule, zhotovené z razovského pískovce, vystřelované z děl nebo

katapultů, jakož i válcované projektily z hákovnic, nalezene uvnitř hradu. I posádka hradu se bránila palnými zbraněmi, jak napovídá zlomek masivní osmihranné hlavní pušky, která se střelci při výstřelu asi roztrhla.

Ve zříceninách byl také nalezen velmi dobře zachovalý 37 mm dlouhý železný palcát, jehož majitel asi padl, takže palcát zůstal v boji ležet nepovšimnut a později byl zasypán rumami. Dalším unikátním nálezem byl zbytek dřevěného berana, 10–12 metrů dlouhého, na konci okovaného trámu, sloužícího k boření bran a hradeb. To, že beran byl nalezen uvnitř hradu, dokazuje, že hrad musel být dobýván postupně a že obránci se bránili až do posledního muže i po ztečení hradeb. Byli si zajištěni velmi dobře vědomí osudu, který by je čekal v rukou Matyášových. Beran zde tedy sloužil k dobývání vnitřních částí hradu a po jejich dobytí pak zůstal jako nepotřebný ležet a shořel i s ním.

Současně s Vartnovem zanikla pravděpodobně i osada stejného jména stojící v podhradí. V zemských knihách knížectví Krnovského z let 1523 a 1535 je několikrát vzpomínán „pustý zámek slowie Watrnou“, který na konci 15. století přešel se všemi poli, lesy a loukami do majetku krnovské knížecí komory. Na úpatí zbořeného hradu, tedy asi tam, kde dnes leží osada Pocheň, se ještě v roce 1523 nacházel svobodný dvůr, později jen sad a zahrada. O tomto dvoru se dochoval z roku 1523 v zemské knize na str. 8 zápis, kde je uveden „zámek woborzeny slowie Wartnou“. Dále je zde popis svobodného dvora, v němž se mohlo sit 2 X 12 měric pšenice. K zámku patřila dobrá zelinářská zahrada, jež dávala velký užitek pro kuchyni, dále sad, louky, ze kterých mohlo být sklíženo 30 vozů sena, lesy v rovině i na kopcích, jejichž roční užitek byl 10 zlatých z pro-

deje dřeva. K zámku patřil také potok, poměrně bohatý na ryby (Čížina), z něhož byl roční výdělek 1 zlatý, a vypuštěný rybník, do kterého, kdyby byl upraven, mohlo být nasazeno každé dva roky 20 kop ryb. V roce 1535 však již není v zemské knize o svobodném dvoru zmínka a v následující zemské knize z roku 1559 je jen mezi povinnostmi obce Úbla poznámka o louce, která kdysi patřila k zámku Vartnovu.

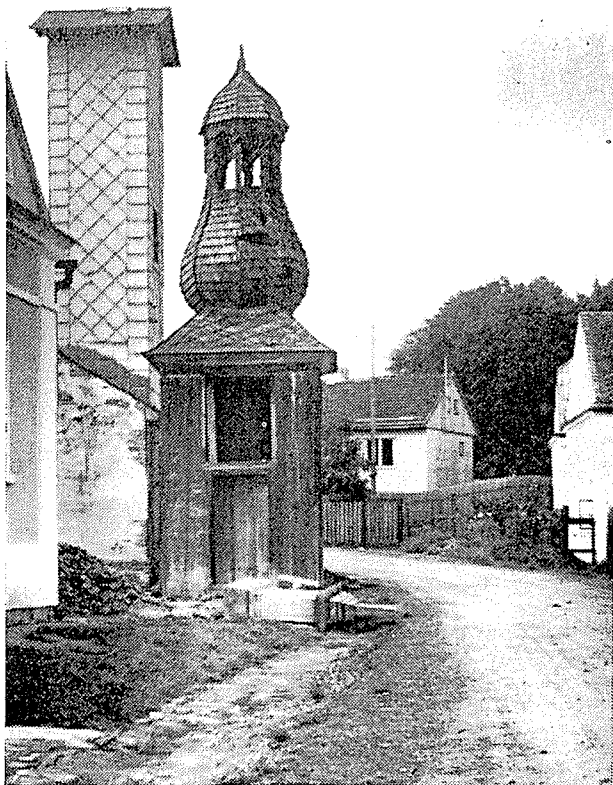
V úbelské obecní knize je zápis datovaný 8. září 1574, v němž je uveden mlýn v blízkosti hradu Vartnova a jako jeho majitel je jmenován Jan Bochny, později se uvádějí ještě Kuba a Macek Bochny.

V roce 1591 je jako držitel mlýna zapsán Jan Pochmiller. Po mlynářích Bochných pak byl mlýn i s pilou prodán knížetem Karlem Eusebiem z Lichtensteina konventu minoritského kláštera v Krnově.

Za třicetileté války však mlýn zpustl a knížecí komora odkoupila roku 1668 toto místo od minoritů za 300 tolarů zpět. Území náležející ke mlýnu bylo později rozděleno a prodáno patnácti domkářům, čímž vznikla dnešní osada Pocheň, která je v úbelské obecní knize k roku 1729 uvedena pod názvem Pochenmülle.

Prameny a literatura:

- Berger, L.: Die Besiedlung Deutsche Nordmährens in 13.—14. Jhdt. Brno 1933, s. 109.
- Enns, F.: Das Oppaland IV. Vídeň 1835.
- Hosák, L.: Historický místopis země Moravskoslezské VII., s. 281.
- Kinzer, H.: Fund von der Ruine Warienau. Jägerndorfer Ländchen III., s. 78.
- Kinzer, H.: Ruine Wartenau. Jägerndorfer Ländchen VI., s. 48.
- Kneifel, R.: Topographie Schlesiens. Brno 1804.
- Kober, E.: Wartenau. Jägerndorfer Ländchen VIII., s. 37.—40.
- Kubitza, F.: Gurgengeographie Nordmährens und Sudetenschlesiens. Brno 1938, s. 23.—24.
- Král, V.: Heraldika. Praha 1900, s. 262 a 331.
- Paprocký, B.: Zrcadlo slavného Markrabství moravského. Olomouc 1593.
- Pilnáček, J.: Rody starého Slezska. Jílové 1973, IV, s. 83.—84.
- Peter, A.: Burgen und Schlösser im Herzogtum Schlesien II., Těšín 1894, s. 86.—89.
- Prasek, V.: Historická topografie země Opavské, s. 42.
- Prasek, V.: Vartnov. In: Opavský týdeník 1879, č. 9 a 10.
- Státní oblastní archiv v Opavě, Praskova pozůstalost.
- Schulig, H.: Heimatbuch für Bezirke Jägerndorf und Olbersdorf. Opava 1923, s. 85.
- Turek, A.—Jistl, L.: Opavsko za česko-uherské války. ČSM III, 1953, série B, s. 15.—22.
- Zapletal—Kubalec: Geografie okresu Krnov, s. 131. až 132.
- Zukal, J.: Paměti opavské, Opava 1912, s. 322.
- Státní oblastní archiv v Opavě, pozůstalosti J. Zukala.

Ze zahrady domku v pozadí je přístup na hrad Vartnov

Náhrobní kámen Jana z Vrbna ve Velkých Heralticích

Tento kámen hraběte Jana z Vrbna, zemřelého v roce 1562, je zasazen do jižní venkovní zdi kostela ve Velkých Heralticích. Je na něm postava rytíře neurčitěho věku bez vousů. Anatomicky je postava provedena dost neuměle. Má brnění a přilbu s otevřeným hledím. Levou rukou drží jílec meče a pravou má položenou na dýce u pasu. Ve čtyřech rozích kamene jsou vývodové znaky. První patří Vrbenským, na druhém jsou tři ryby směřující hlavami do středu štítu, třetí znak je polský erb „Rogala“ (paroh a roh) a čtvrtý, rovněž polský erb „Leliva“ s půlměsícem a hvězdou. Na horní a obou bočních stranách je pás s českým nápisem: LETA PANIE 1562 TV STRZDV PRZED S / RZEHORZEM VMRZEL GEST VROZENY PAN JAN HRABIE Z WRBNA / A NA RYZYNIE. PAN BVOH RACZ DVSSI GEHO MILOSTIW BYTI.

Až potom se zdá být všechno jasné. Nápis je výjimečně dobře čitelný a znaky jsou v polské i slezské heraldice rovněž dobře známé. Ovšem chceme-li kámen přesně identifikovat, nastávají potíže. Nezapadá nám totiž vůbec genealogicky ani heraldicky do toho, co o Vrbenských žijících v našich zemích víme. Neodpovídá tomu ani datum úmrtí, ale hlavně znaky nejsou v žádné souvislosti s Vrbenskými, kteří v 16. století u nás žili. Protože zmíněné znaky používalo zpravidla více rodin, nedá se z nich nic konkrétního určit. Rovněž znak tří ryb je velmi častý v celé střední Evropě.

Toho si snad byl vědom už Vincenc Prasek, když kámen ve svých „Nápisích ve Slezsku“ hodnotil takto: „Tento náhrobník jest nápadný, že se pan Jan píše hrabětem a na Ryzyně. Taktéž nápadné jest, že ho Paprocký neuvádí, kdežto tamtéž v Heralticích při téměř kostele byl nalezen náhrobník pana Bernarta a na Heralticích † 1529 „v neděli po Božím Narození“, Štefana mladšího z Vrbna † 1542, Viléma z Vrbna na Vizni, Štemplovci, † 1590 [Paprocký: Zrcadlo 65 b.]“.

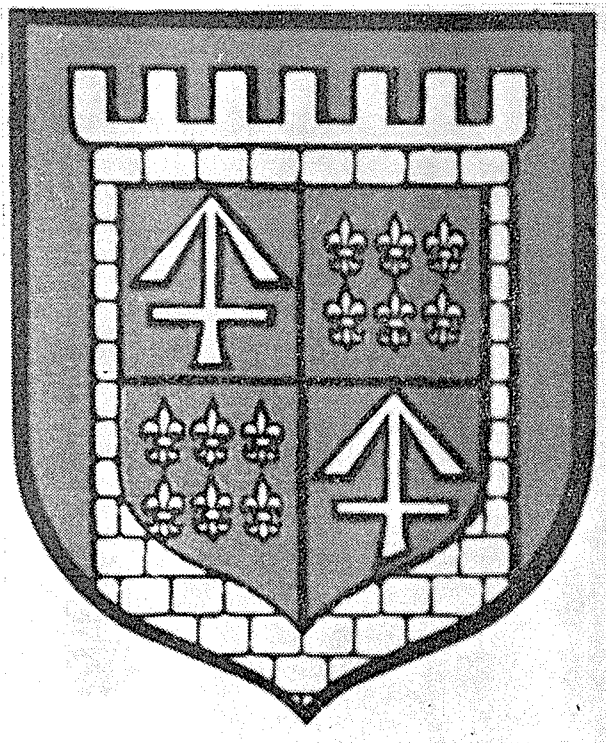
Podobně Pilnáček v „Rodech starého Slezska“ kámen pouze stručně popsal, ale nikam jej nezařadil.

Je pravda, že Paprocký nepíše přímo o tomto Janovi z Vrbna zemřelém v roce 1562. Bylo to snad proto, že tento Jan nepatřil k našim slezským nebo moravským Vrbenským, že patřil k jejich polské větvi. Jak a proč se do Heraltic dostal, není nám prozatím známo. Že však Paprockému byl náhrobní kámen Janův znám, o tom píše Pilnáček v „Rodech starého Slezska“, kde u hesla „Rudský z Rudy“ uvádí, že znak Doroty z Rudy (u Bytomi) byl dle „Zrcadla“ mezi vývodovými znaky zmíněného Jana.

Paprocký rovněž v souvislosti se znakem Vrbenských píše toto: „Téhož erbu užívají páni Ryzynští a páni Pavlovští; piší se hrabata z Vrbna.“

Paprocký nás tedy aspoň částečně uvádí na stopu. Ta vede do Ryzyny. Tato Ryzyna, polsky Rydzyna, jest město v Polsku v nynějším vojvodství Leženském (Leszno), dříve ve vojvodství Poznaňském, asi 8 km jihovýchodně od Ležna. Je to malé město s venkovským charakterem, které má nyní asi 2500 obyvatel. Majiteli města byli v 16. a 17. století právě Vrbnové, kteří se psali z Černiny na Ryzyně, polsky Wierzbnowie z Czerniny Ryczyńscy. Součástí znaku Ryzyny jsou dvě štítová pole se šesti vrbnovskými liliiemi. Černina byla ve Slezsku, nyní ve

vojvodství Vroclawském. Z města, které nikdy nepřekročilo tisíc obyvatel, je dnes vesnice. Je sice jenom 8 km vzdálená od Ryczyny, ovšem patřila do Slezska, a tím do království Českého, když Rydzyna do království Polského.

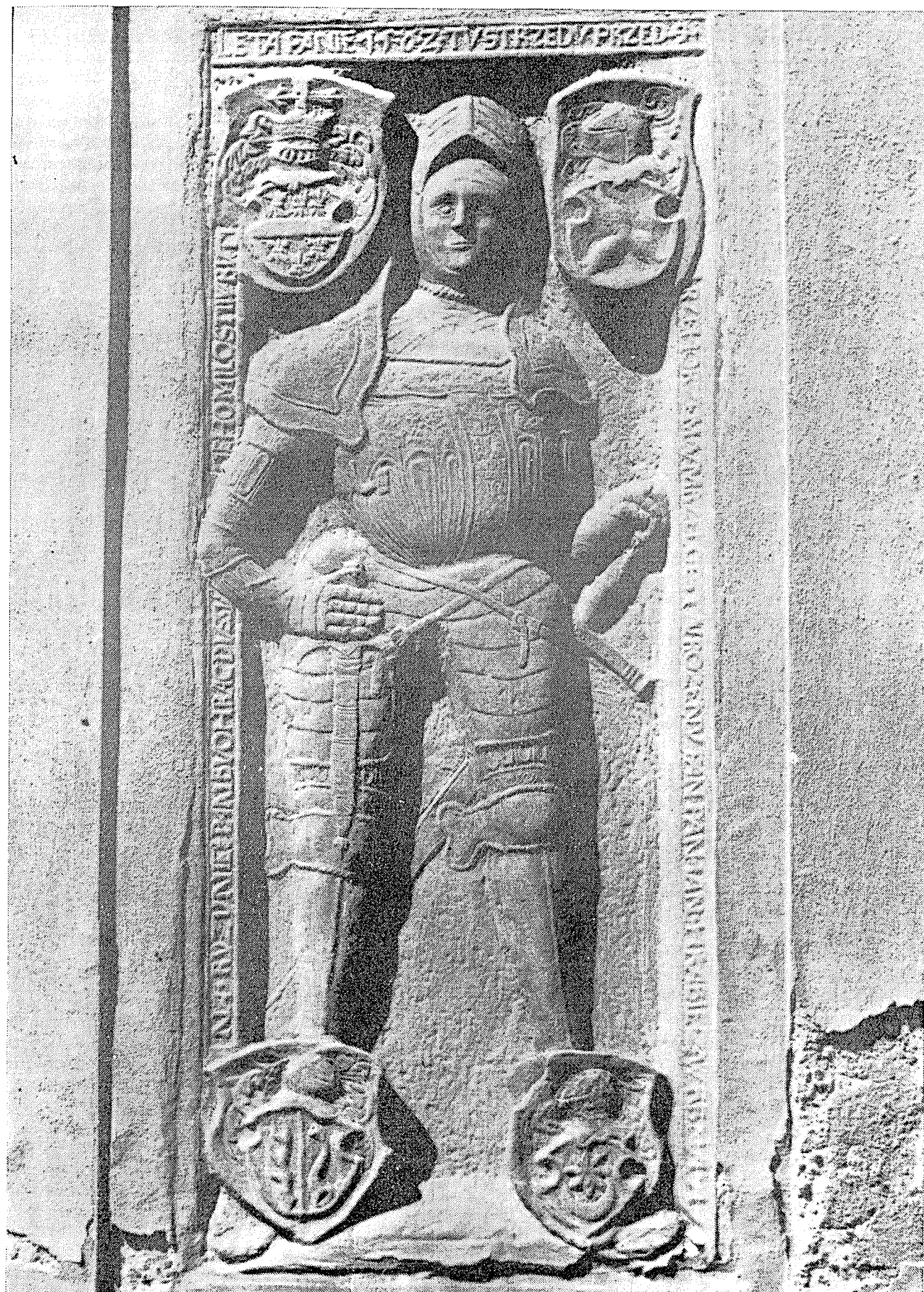

Znak polského města Rydzyny

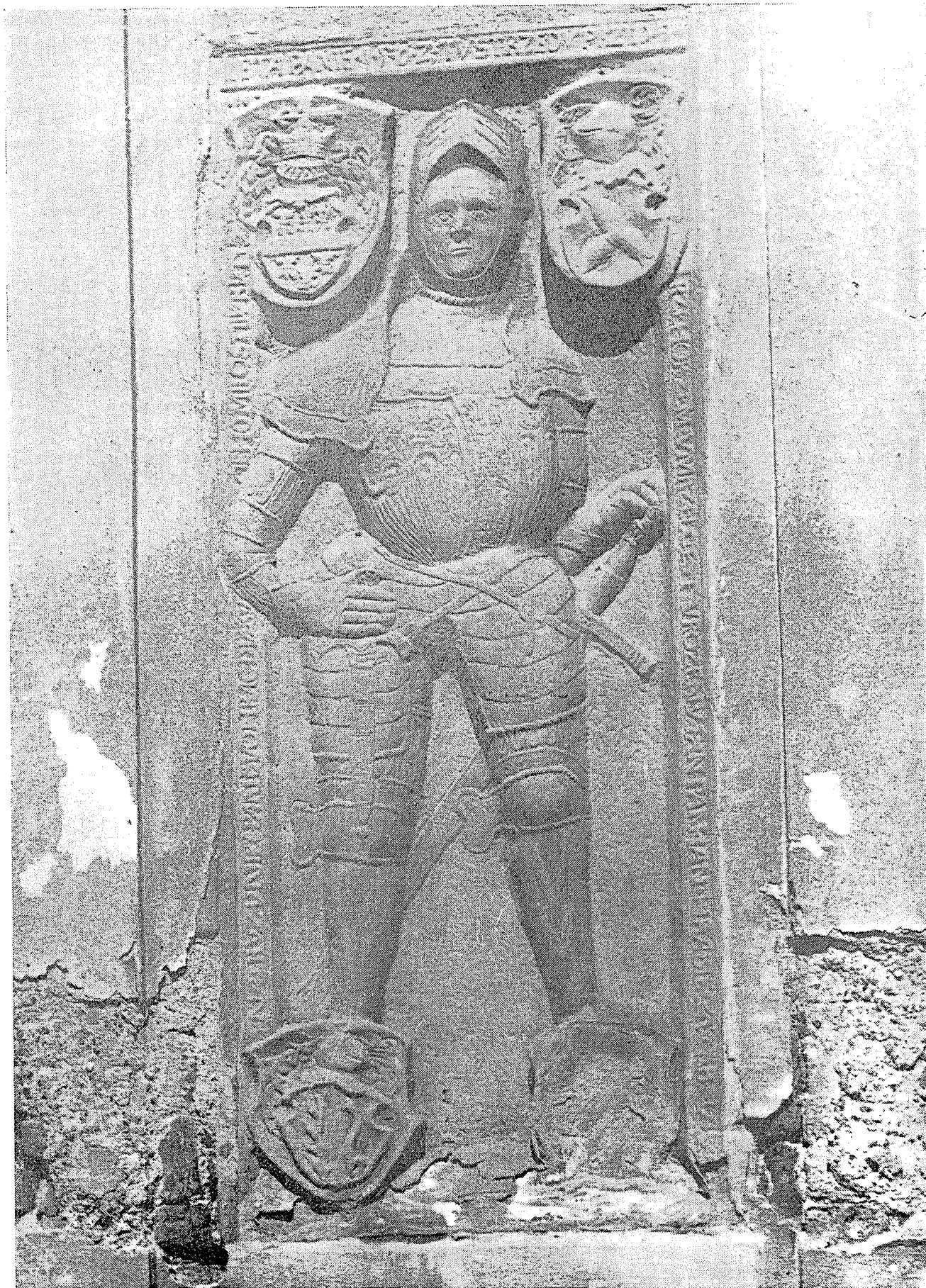
Tím je objasněna první Praskova záhada. Zmíněný Jan z Vrbna náležel k Vrbenským z Černiny na Ryzyně. A to, že se psal hrabětem, objasňuje Paprocký na jiném místě v souvislosti s rodem Laryšů. Mimo jiné píše: „... v království Polského před několika sty lety předkové erbu tohoto titule hrabského užívali, z čehož snadničce se může veliká dávnost jejich nebo teprva ti titulové byli některým Polákům od Otty II. císaře tehdy, když Boleslavovi řečenému Chrabrý korunu královskou daroval“ (R. 992).

Ovšem ani objasnění této druhé záhady nám nepoví, kdo tento Jan byl ve skutečnosti a jak se jeho náhrobní kámen do Heraltic dostal. I to, proč je nápis na něm český. Pokud by bylo pravdivé to, co o znaku Doroty z Rudy říká podle Pilnáčka Paprocký, byla by tato Dorota Janovou babičkou. Zmíněná Dorota z Rudy u Bytomi byla manželkou Jana z Vrbna (+ 1498) a třetí z jejich synů Mikuláš by byl Janovým otcem.

Časem se i na tuto poslední záhadu jistě také přijde. Ovšem na co si nemůžeme dovolit dlouho čekat pro velmi špatný stav náhrobního kamene. Snímky pořízené v rozmezí šesti let to dokazují. Na obrázku z roku 1974 je kámen ještě celý, i když na jeho spodní straně je už patrný počátek destrukce. Tato rychle postupovala a jak je vidět na snímku z roku 1980, zmizel úplně čtvrtý znak s měsícem a hvězdou. Nynější stav ukazuje, že destrukce pokračuje a na řadě je sousední třetí znak s parohem

Náhrobní kámen v roce 1974

Stav v roce 1980

a rohem. Jediná možnost záchrany náhrobního kamene je jeho přemístění z jižní zdi kostela někam, kde by nebyl nechán tolik na pospas povětrnostním vlivům.

Na stejné zdi kostela je ve výklenku ještě jeden kámen s postavou rytíře. Je zachovalejší a umělecky hodnotnější. Je však bez jakéhokoli označení i bez erbu.

KAREL VYŠÍN

Bukůvka z Bukůvky

Tento krátký článek nemá žádným způsobem nahradit výtečné pojednání dr. Jiřího Plichty a kolektivu, nejvýš snad je trochu doplnit.

Také nemá být toto mé pojednání nějakými dějinami rodu, ale jen pomůckou k tomu shromáždění zpráv, jak je přinášel tisk (při pomnutí starších autorů).

1841:

Světově známé nakladatelství Justus Perthes (Gotha) vydalo „Gothaisches Almanach“. Článek o rodu Bukůvka vyšel v hraběcím almanachu roku 1841, poslouplnost roku 1877.

1860:

Riegrův slovník naučný, 1860, str. 960: Bukovka, ves na Pardubicku, kdysi s tvrzí, po níž se rod jmenuje. 19. února 1719 povýšení do stavu panského bratři Sigismund Jan, Petr Antonín a František Antonín. 1806 důstojnost hraběcí.

V roce 1860 vyšel v Lipsku druhý svazek díla prof. dr. Heinricha Kneschkeho „Neue allgemeines Deutsche Adels-Lexicon. Na str. 146 a 147 nalezneme své heslo, celkem 29 řádků. Autor cituje literaturu: Gauge I. 301, 302; Megerle von Mühlfeld, 14; Deutsche Grafenhäuser der Gegenwart, Seite 46, 47; Gotha, Genealog. Taschenbuch d. gräfl. H. 1859, Seite 144; Histor. Handbuch zu demselben, Seite 105; Suppl. zu Siebmacher W. P. VII. 8.

1868:

Notizenblatt byl časopis, vycházející v Brně. V ročníku 1868 je důležitý článek Wolného.

1891:

Ottův slovník naučný, IV., str. 889.—890. — Náš velmistr z oboru genealogie August Sedláček věnoval rodu jeden a půl sloupce. Připojil kresbu znaku od Vojtěcha Krále rytíře z Dobré Vody. V červeném štítě dva rohy stříbrné, vzhůru dvakrát stočené. Heinrich von Kadich und Pfarrer Conrad Blažek: „Der Mährische Adel“, edice Siebmacher. Verlag Bauer und Raspe, Nürnberg. Na str. 15. článek o 30 řádcích. Vyobrazení na str. 10. Wappen: In Roth zwei in einander geschlungene silberne Stierhörner. Keinod Schildesfigur. Decken: roth, silbern.

1903:

O tomto rodu pojednává Časopis vlastenecké společnosti musea v Olomouci, ročník 1903.

1920:

V tomto roce Jindřich Slovák vytiskl v Kroměříži: „Po-
bělohorský konfiskační protokol moravský z roku 1623“ a na str. 51 a 115 uvádí: „Bernard Bukůvka byl vzat sice jeho Veličenstvem na milost, čímž jeho Veličenstvu mnohem více než 100 tisíc tolarů ujde. Bylo s ním přece

Postava představuje rytíře s plnovousem. Je v brnění, bez přilby, která je položena na sloupku po jeho pravém boku. Muž má levou ruku založenou v bok. Pravice vypadá jako v předloktí uťatá a její zbytek leží u nohou. Z plastiky se nedá zjistit, zda je to nějaká konkrétní osoba, nebo nějaký legendární předek.

jednáno, aby odevzdal dluhopisy na 3100, které by jinak jeho Veličenstvo bylo musilo platit.“

1925:

Toho roku vydal v Praze nákladem Akademie věd prof. August Sedláček „Českomoravskou heraldiku“, II. díl. Zde na str. 102 a 103 popisuje znak i strážce štítu.

1930:

Vídeňská krajanská tiskárna Machátova vytiskla mému nezapomenutelnému příteli Josefu Pilnáčkovi jeho dílo „Staromoravští rodové“, kde pilný autor jedná hlavně o moravských sídlech rodu a připojuje rodokmen.

1936:

Dnes již zaniklé světově známé nakladatelství Justus Perthes, (Gotha) vydalo „Gothaisches genealogisches Taschenbuch der gräfl. Häuser, Teil A (pro Uradel, prašlechtu), Jahrgang 109. Na str. 122 a 123 stav rodu.

1938:

Společnost přátel starožitností českých vydala „Historický místopis země Moravskoslezské“ univ. prof. Ladislava Hosáka. Autor pojednává o minulosti vsí, tvrzí a zámků, jež bývaly majetkem rodu. Jen jako příklad uvádím stranu 561, kde jedná o Žadlovicích, které r. 1682 intimovány Albrechtu Leopoldovi Bukůvkovi z Bukůvky apod.

1973:

Známé nakladatelství C. A. Starke Verlag, Limburg an der Lahn v NSR, jež přejalo úkol Perthesův, vydalo 56. svazek svého almanachu „Genealogisches Handbuch der gräflichen Häuser“, Gräfliche Häuser A, Band VII., kde na str. 118 a 119 otiskuje článek, jehož autorem je Graf von Nostitz-Rieneck. Z pojednání vyplývá, že rod po meči vymřel touto osobou: Michael Siegmund Bukowky von Bukowka, katol., hrabě, narozen 5. 2. 1875 Štýrský Hradec, zemřel 22. 12. 1953 Kroměříž, Dr. jur., kdysi c. a k. komoří, legační rada v. v., oddán 29. 4. 1943 Rychnov nad Kněžnou. Manželka: Pia Freiin Kopfinger von Trebbienau, narozena Lussinpiccolo v Istrii 11. 12. 1905, dcera rakouského ministerského rady v. v. JUDr. Oktavia Heřmana sv. p. Kopfingera von Trebbienau a Marie Leontiny hr. Kolowrat-Krakovské-Liebštejnské. Rod vymřel i po přeslici: Karola Sarolta Maria Josepha Eukuwky von Bukowka, nar. 3. 6. 1889 Horth, Komitat Heves, zemřela v Praze 2. 10. 1952. Oddána 27. 4. 1921. Manžel Josef sv. pán Hrubý z Gelenj, nar. 22. 4. 1866 Pečky, zemřel 14. 1. 1943 Pečky, kdysi c. a k. komoří, nadporučík v. v. To je dokladem, že rod vymřel po meči i přeslici; a vymřel na domácí půdě, ne v cizině.

Za všechny doplňky bude autor vděčný.

Kus historie zámku v Kuníně

Kdysi samostatná obec Kunín (dříve Kunvald), dnes součást okresního města Nový Jičín, je každému zájemci o poznání historických památek snadno dostupná. V blízkém okolí je celá řada zajímavých památkových objektů, z nichž mnohé jsou jistě daleko přitažlivější. Městská památková rezervace v Novém Jičíně, zřícenina starojického hradu, Štramberk, Hodslavice atd. Avšak právě hledání opomenutých či opomíjených památek přináší každému zájemci o historii mnoho nového, rozšiřuje jeho obzor.

Asi 150 metrů za rozcestím na Hukovice po státní silnici do Nového Jičína se skrývá mezi korunami stromů barokní zámek v těsném sousedství kostela Pozdvížení sv. Kříže a hospodářského dvora. Dnešní stav zámecké budovy a jejího nejbližšího okolí neláká právě k prohlídce, a tak desítky osobních automobilů, projíždějících každou hodinu kolem, zpomalí svou jízdu jen díky nepřehledné zatáčce.

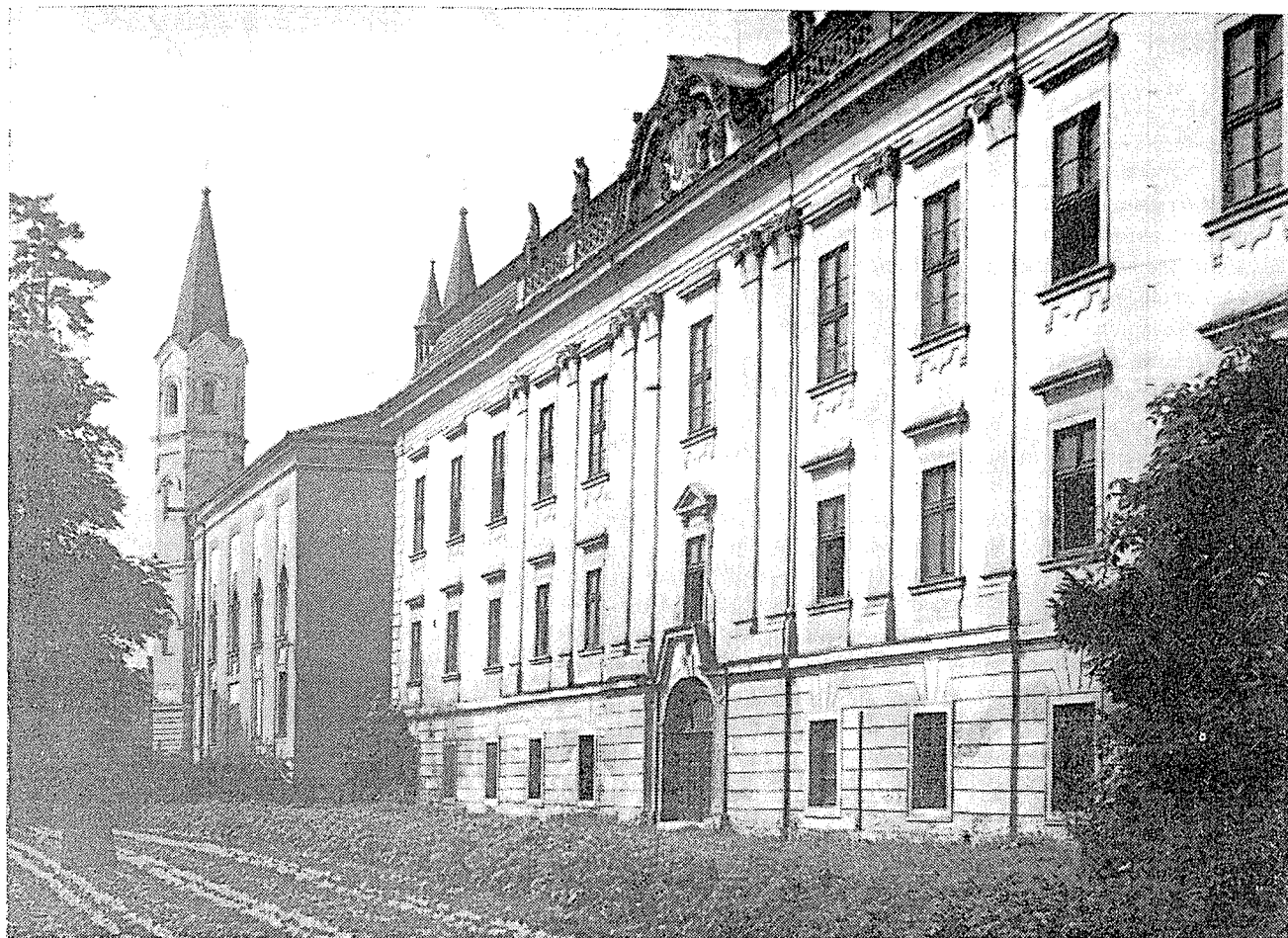
Zájemce o heraldiku se však nenechá odradit, zvláště když již ze silnice spatří ve středu štítu znaky majitelů s bohatou barokní výzdobou.

V současné době jsou prováděny v sešlé budově stavební úpravy. Prozatím je provedeno statické zajištění zdiva a snad se tedy dočkáme nejen důstojného vzhledu této stavební památky, ale i jejího přiměřeného využití.

Jaká je historie tohoto zámku a komu patří znaky? K zodpovězení této otázky se vraťme do 2. poloviny

17. století, kdy statek Kunvald spolu s blízkým Suchdolem nad Odrou patřil uherské hraběcí rodině Serenyů de Diss Seren. V roce 1691 se dělili o dědictví po svém otci Františkovi, pánu na Zlínu a Kunvaldu (zemřel 1685), jeho dva synové František Josef a Antonín Adam. Oba byli v roce jeho úmrtí ještě nezletilí a jejich strýc a zároveň poručník Jan Karel koupil pro ně v roce 1685 Tysice. Ty spolu s Kunvaldem se dostaly staršímu z bratrů Františku Josefovi. K dědictví patřilo i 15 000 zlatých v hotovosti. Manželkou tohoto hraběte byla Marie Magdalena, rozená hraběnka Thunová. Pocházela ze starobylého rodu, jehož původní sídlo se nalézalo v jižním Tyrolsku. Rod se rozdělil na několik větví, z nichž větev Castell-Brughierská se zčásti usídlila i v Čechách, kde se stal zakladatelem jejího rozsáhlého pozemkového majetku Kryštof Šimon (1582–1635), který byl za své válečné zásluhy povýšen 1629 i s bratry a příbuznými do hraběcího stavu s titulem „z Hohensteina“. Vnukem jeho bratra Jana Cypriana, který dědil české statky, byl hrabě Michal Oswald z Thunu a Hohensteina; od r. 1687 byl tajným radou, místodržícím (1631–1694) a předsedícím zemského soudu v Čechách. V roce 1677 si zakoupil panství Ledec nad Sázavou od Jana Ferdinanda hraběte z Enkenfurthu. Měl pouze dvě dcery. Eleonora Barbora byla manželkou Filipa Erasma knížete Lichtensteina, polního maršála a rytíře zlatého rouna, který padl 11. ledna 1704 v bitvě u Castelnova v Itálii. Marie Magdalena, jeho druhá dcera, o které již byla výše řeč, neměla žádné děti a po smrti svého manžela v roce 1705 se stala

dědičkou Kunvaldu. Lysice postoupila bratru zesnulého manžela Antonínu Adamovi.

Za její vlády nastává značně ostřejší kurs ve vymáhání poddanských povinností, spojený s nástupem vrchního Bernarda Leopolda Dittricha v roce 1706. Odpor poddaných vyvrcholil v roce 1707 vzbouřením, které muselo být urovnáno novou robotní smlouvou, zprostředkovanou krajským hejtmánem Karlem Antonínem Podstatským z Prusinovic. Paní Marie Magdalena hraběnka Serenyiová zemřela již v roce 1708 a zanechala Kunvald se Suchdolem své sestře Eleonore Barboře, ovdovělé kněžně z Lichtensteina. Její syn Josef Václav dostal v roce 1708 Ledeč nad Sázavou, dcery Marie Eleonora a Marie Karolina vdova Salmová dědily po její smrti v roce 1723 Kunín. Za 150 000 zlatých rýnských získala jej vyplacením sestry Marie Eleonora.

Marie Eleonora se provdala za Bedřicha Gervasia, hraběte Harracha z jilemnické větve tohoto zámožného rodu. Jeho otec Alois Tomáš byl rytířem řádu zlatého rouna, dolnorakouským zemským maršálkem, v letech 1728 až 1733 místokrálem v Neapoli. Kromě jiných statků získal svému rodu po své 3. manželce Marii Arnošce hraběnce z Dietrichsteina panství Janovice u Rýmařova. V roce 1726 koupil od Františka Jindřicha Řeplinského z Berečka Náměšť na Hané. Zemřel v roce 1742. Také Bedřich hrabě Harrach byl rytířem řádu zlatého rouna, státním a konferenčním ministrem a nejvyšším českým kancléřem.

Tito manželé se rozhodli postavit v Kuníně pro sebe a své potomky nové reprezentační sídlo, hodné jejich

původu a významu. Na místě starší stavby zbudoval vídeňský architekt Jan Lukáš Hildebrand v letech 1726 až 1734 nový zámek. Věhlas tomuto staviteli zajistila stavba císařského zámku Belvederu ve Vídni. Další objednávky z řad dvorské šlechty nenechaly na sebe čekat. Mezi zákazníky patřil pověstný princ Eugen Savojský, Lichtensteinové a jiní. Na Moravě vystavěl Hildebrand také klášter v Louce u Znojma a zámek v Židlochovicích.

Nebude jistě bez souvislostí s nákladnou stavbou kunínského zámku hromadný útěk poddaných, jehož bezprostřední příčinou byl zvýšený útlak a neúměrné zvětšování poddanských břemen. Dalším důvodem byla otázka náboženská, v níž se zdejší většinou němečtí osadníci neshodovali se svou vrchností. Silně zakořeněná tradice tzv. „moravských bratří“ vedla mnohé z nich k vystěhování do tzv. Ochranova-Herrnhutu, kde se těchto utěčenců ujal hrabě Mikuláš Ludvík Zinzendorf, pán na Gersdormu a Gross-Hennersdorfu v Horní Lužici, stoupenec hnutí přetismu. Mezi prvními, kteří přijali jeho ochranu, byl ženklávský tesař Kristián David, Augustín a Jakub Neisserové, tři sourozenci Nitzschmannové, Melchior Zeisberger a Jan Föltšching. Posledních pět pocházelo ze Suchdola, který opustili 2. května 1724 a strastiplnou cestu ukončili 12. května v Herrnhutu. Za nimi postupně odcházeli i další tajní souvěrci. Zvláště výrazně se útěk moravských bratří projevoval v letech 1724–1741. Za takových okolností žádá hrabě Harrach v Olomouci roku 1735 o pomoc.

Přestože byl ochoten založit a nadat faru a vystavět kostel i školu, byla žádost odmítnuta. I nadále museli poddaní docházet do suchdolského kostela, který oba manželé štědře podporovali a v němž jsou dodnes na hlavním oltáři jejich znaky. Bedřich Gervasius hrabě Harrach zemřel roku 1749, vdova v závěti ze dne 21. května 1756 odkázala Kunín mladšímu synovi Františku Xaverovi, po jehož smrti roku 1781 dědila dcera Valburga, poslední z harrachovského rodu na Kuníně. Ještě v roce vyhlášení tolerančního patentu se přihlásilo 159 obyvatel Kunína k augsburskému vyznání. Hraběnka Valburga byla vychována v osvěcenském duchu a nemalé zásluhy si získala jako zakladatelka soukromé německé školy na svém zámku, v níž také sama vyučovala s použitím názorných pomůcek. Důraz byl kladen i na ruční práce dívek. Tuto škol navštěvoval i devítiletý František Palacký, který se zde měl především naučit německy. Na zámeckou školu a hraběnku vzpomínal v dobrém. Tato pozoruhodná škola, vybudovaná na zásadách filantropismu, zanikla v období perzekuce v roce 1814.

KAREL HRBÁČEK

Není Petřvald jako Petřvald

Hornická obec Petřvald v okrese Karviná byla povýšena na město v roce 1955. V této době městská heraldika u nás prakticky neexistovala a Petřvald, který předtím žádný znak nepoužíval se bez něj ještě dosti dlouhou dobu obešel. Bylo tomu tak i určitý čas i po usne-

Zajímavá byla i činnost manžela jmenovaného, jímž byl Klement hrabě Waldburg-Truchsess-Zeil. V roce 1786 vypustil ze zámku samostatně zkonstruovanou montgol-fiéru.

Smrt jeho manželky roku 1828 uzavírá období naplněné řadou zajímavých osob a událostí.

Znaky dvou významných rodů — Harrachů a Lichtensteinů dodnes zdobí průčelí zámku v Kuníně. Věřme, že se budou moci spatřit i naši potomci.

Literatura

1. Hosák, Ladislav: Historický místopis země Moravsko-slezské. Brno 1933.
2. Severa, Václav: Vlastivěda moravská. Díl II. — Okres Novojičínský, místopis. Brno 1933.
3. Siebmacher, J.: Grosses und allgemeines Wappenbuch der mährische Adel. Nürnberg 1899.
4. Ottův slovník naučný, jednotlivá hesla. Praha 1888.
5. Moravské Kravařsko. Politický okres Novojičínský. Příbor 1898.

sení Národního shromáždění ČSSR, které v roce 1967 vydalo vzorový statut pro národní výbory. V sedmém článku statutu se umožňuje městům přijmout znak, který by odpovídal charakteru města. A tak když v roce 1973 Městský národní výbor v Petřvaldě požádal o schválení

nového znaku, bylo toto město vlastně posledním a jediným na Těšínsku, které ještě znak nemělo.

V roce 1973 tedy požádala rada městského národního výboru Okresní archiv v Karviné v souladu se statutem o vyjádření k návrhu znaku. Rada předložila dvě varianty znaku, obě podle starých pečeti a přitom podotkla, že se usnesla na druhé variantě.

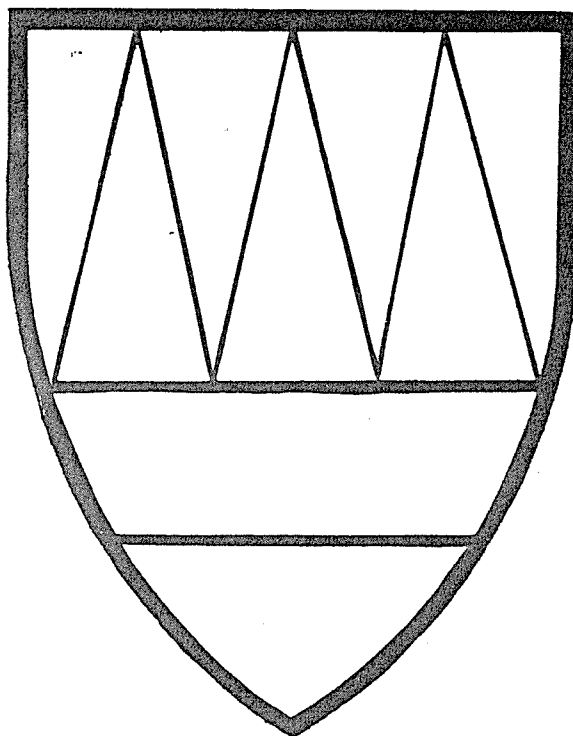
Jakou podobu měly tyto dvě varianty? První podle otcení pečeti z druhé poloviny 18. století, konkrétně z písemností josefinského katastru, představovala koňské spřežení táhnoucí za sebou pluh, za nímž kráčí oráč, nad tím dva ptáci v letu; všechny figury směřovaly doprava. Bylo to znamení s typicky vesnickou tematikou: a není divu, že byla přijata varianta druhá, podstatně jednodušší a opravdu heraldická. Na pečeti z roku 1658

Razítko obce Petřvaldu ve Slezsku z roku 1910

je štítek, na kterém jsou tři trojúhelníky. Říkalo se jim také špice, kuželky nebo pyramidy. V podstatě to jsou heroltské figury a vrcholy trojúhelníků by měly dosahovat až k hornímu okraji štítu. To však vždy nebylo dodržováno a tím byl umožněn různý výklad symboliky figur. Okresní archiv v Karviné návrh na druhou variantu doporučil. Podobně učinila i komise pro městské znaky při Archivní správě ministerstva vnitra ČSR v Praze. Tato komise při tom s potěšením konstatovala, že na rozdíl od mnoha současných návrhů se tu podařilo vytvořit opět jeden znak vzácně jednoduchý a lapidární. Tento návrh však obsahoval pouze kuželky a někteří poslanci národního výboru doporučovali, aby ve znaku byl rovněž zachycen hornický charakter obce. Původní návrh byl proto upraven a doplněn tak, že v horní polovině štítu zůstaly zmíněné tři stříbrné kuželky v červeném poli a dolní polovina byla opět dělena zeleně a černě, to jest hornickými barvami. Příslušné instance tento definitivní návrh opět doporučily. Ústřední znaková komise tak učinila přípisem ze dne 4. října 1974.

Až potud se zdá být všechno v pořádku. Byl opravdu vytvořen znak na dnešní dobu ojedinělý a i na dobu dřívější velmi řídký. Byl totiž složen ze samých heroltských kusů. Ale přesto s ním nebylo něco v pořádku. I průměrný heraldik zná tyto kuželky a ví, že jsou

původně ze znaku biskupství olomouckého. A tu vzniká otázka, jak je možné, že se nenašla ani jedna instance, ani jeden člověk v ní, který by si uvědomil, že tři kuželky z horní poloviny znaku symbolizující historické období obce nemají s Petřvaldem na Těšínsku nic společného. Že patřily olomoucké kapitule, že byly převzaty právě ze znaku tohoto biskupství. Nikdo si nechtěl uvě-

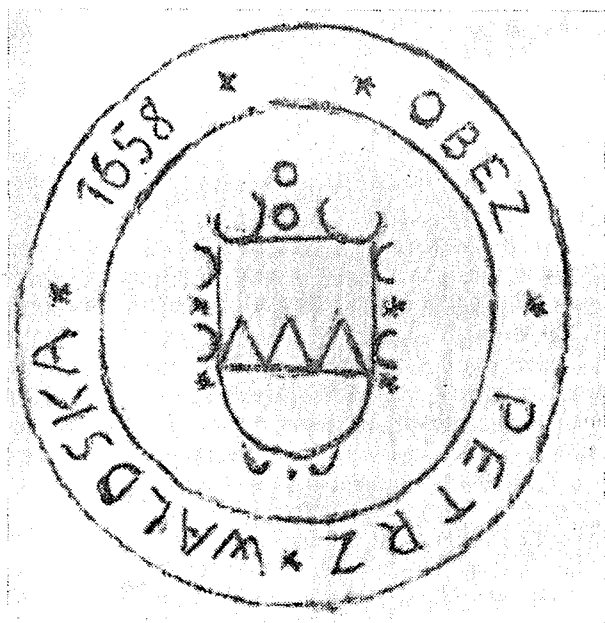

Znak Zábřeha.

Tři kuželky ze znaku olomouckého arcibiskupství

domit, že Petřvald na Těšínsku nikdy olomoucké kapitule patřit nemohl, protože od svého založení vždy náležel do diecéze biskupství vratislavského. Příslušnou pečeti tohoto Petřvaldu je výše zmíněná první varianta z písemností josefinského katastru, kterou popisuje petřvaldský vlastivědný pracovník ve své „Topografii obce Petřvaldu ve Slezsku“ z roku 1931 takto: „Ve znaku obce lze spatřiti oráče v rázovitém kroji, s párem bujných ořů, pluhem a bičem. Nad ním se vznášejí skřivánkové.“

Stačilo by se tedy podívat do zmíněné „Topografie“. Pokud by to nestačilo, je tu Hosákův „Historický místopis země Moravskoslezské“. O těšínském Petřvaldu se v něm píše toto: „Petřvald [Petirswalde] připomíná se nejprve v soupisu desátků biskupství vratislavského r. 1305. Ves byla původně knížecí a kníže Bolko prodal 1409 Petřvald Ondřejovi z Tvorkova k Polské Ostravě. K r. 1476 viz u Ostravy, 1611 u Vratimova. Karel František Skrbenský z Hříště prodal 1720 Petřvald Mikulášovi hr. Taaffe k Německé Lutyni, ale kolem 1790 koupil statek Jan hr. Larisch-Mönnich. Po Jindřichovi hr. Larisch-Mönnich, jenž zemřel 1880 a zanechal statek Gabriele hr. Larisch-Mönnich“. To snad stačí. A o Petřvaldu na Moravě v novojičínském okrese se můžeme kromě jiného dovědět toto: „Ves byla od nejstarších dob lénem biskupství (olomouckého). Dále, že ves drželi od r. 1416 až do r. 1621 Petřvaldští z Petřvaldu. Po bitvě na Bílé hoře bylo léno Hanuš Petřvaldskému z Petřvaldu pro účast v povstání konfiskováno a dáno náhradou za škody kapitule olomoucké. Později byly ke statku petřvaldskému připojeny statky Stará Bělá a Zábřeh nad Odrou. Tento stav v podstatě trval až do devatenáctého století.“

Kresba pečeti Petřvaldu na Moravě z r. 1658

Všechny tyto tři obce obdržely v polovině 17. století pečeť. Na nich byly tři kuželky jako znamení příslušnosti ke kapitule. Nás hlavně zajímá pečeť petřvaldská. Kromě štítku s kuželkami má v mezikruží tento opis: OBEZ + PETRZ + WALDSKA + 1658.

Pro úplnost je třeba se ještě zmínit o pečeti, jejíž kresbu uvádí Ferdinand Pokorný ve Vlastivědě moravské — Příborský okres z roku 1917. Pečeť je kulatá, se stojící

postavou sv. Mikuláše. Po obou stranách postavy je hlava andělka. V mezikruží je nápis „Obecní úřad ve Velkém Petřvaldě“. Tato pečeť byla užívána určitou dobu v devatenáctém století.

Podobné to je s Petřvaldem na Těšínsku. Také tam existuje ještě jedna obecní pečeť s obrazem říšského orla užívaná rovněž v devatenáctém století. Ještě další pečeť není obecní, ale náleží hrabatům Taaffům.

To vše jsou dostupná fakta. Může si je opatřit každý a tím spíše to měli udělat ti, kteří za správnost znaku odpovídali. Ti se však pohodlně spoléhali na to, že původní návrh je správný. Je však možno říci — hlavní část viny nese ústřední znaková komise. Ta se splést nesmí, protože její chyba se dá těžko napravit.

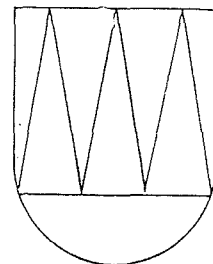
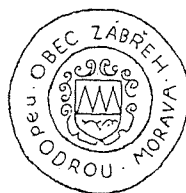
Tento případ je pravděpodobně bez precedensu. V dřívějších dobách, kdy znaky měly význam právní, se to asi stát nemohlo. Něco podobného by bylo považováno za krádež a podle toho hodnoceno. Ale co dnes? Nechat to tak, když si občané na znak už zvykli? Stejně to naprostě většině občanů ani nevadí. Ale přesto, ti kteří znak vytvořili, dopustili se něčeho horšího než nějaké formální chyby. Byly tu porušeny zásady etické.

A při tom už dnes po krátké době existence znaku se o něm tvoří legendy. Jako důkaz může posloužit úryvek z článku „Jaro v Petřvaldě“ v ostravské „Práci“ ze 14. května 1980, podepsaný (kr): „Zavede-li vás cesta na Karvinsko, musíte se určitě zastavit v havířském Petřvaldě, majícím ve znaku tři starobylé milíře na pálení dřevěného uhlí, jež dávalo kdysi tvrdý chléb, ale i víru v sílu života, který se nikdy nevzdává a nikdy nekončí.“

Co teď? Vytýkáme Paprockému, že si v 16. století vymýšlel erbovní pověsti a dnes si je vymýšlíme také. Je tu důkaz, že z jedné nepravdy vzniká druhá.

A právě proto je nutné na celý případ upozornit jako na výstražný příklad nedostatku citu i úcty k historickým faktům a nedostatku zodpovědnosti.

Znak Zábřehu popisuje Al. Adamus ve svých dějinách města Ostravy z r. 1927 takto: „Znakem obce Zábřehu nad Odrou je štít a na štítu v červeném poli tři kuželky barvy stříbrné. Je to díl znaku knížebiskupství kostela olomouckého. V opisu slova: „OBEZ ZABRZESKA 1658“.

Pečeť a znak Zábřehu nad Odrou (kresba Karla Lišky)

Stará Bělá používala ještě za první republiky razítko, které bylo vytvořeno podle typáře z r. 1700. Tři kuželky jsou shodné se zábřežskými a petřvaldskými, ale v tak zv. hlavě štítu je pět kroužků. Tyto prý představovaly pět obcí přiřazených k farnosti starobělské. Opis byl „OBEZ STARÁ BĚLÁ, 1700.“

Do vaší knihovny

Schenk, Jiří: CIVITATES MONTANARUM IN REPUBLICA BOHEMOSLOVENICA. Příbram 1979.

Tato publikace byla vydána u příležitosti sympozia „Hornická Příbram ve vědě a technice 1979“ pouze pro jeho účastníky. Obsahuje stručnou historii báňských měst a dolování v nich. Volnou přílohou jsou kresby znaků (Jan Čáka) těchto měst: Jáchymov, Krupka, Kladno, Březové Hory, Rudolfov, Kutná Hora, Jihlava, Ostrava, Kremnica, Banská Štiavnica, Spišská Nová Ves, Rožňava, Stříbro. Uvažuje se o vydání dalšího dílu této publikace.

Řezáč, František: ZÁMKY SEVEROMORAVSKÉHO KRAJE.

KSSPOP Ostrava, 1979, s. 35, 28 fotografií, 1 mapa.

Jako neprodejný tisk vydalo Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Ostravě brožuru „Zámky Severomoravského kraje“, která je určena především pedagogické veřejnosti. Obsahuje stručné dějiny celkem 110 zámků zapsaných ve státním seznamu nemovitých kulturních památek Severomoravského kraje a 27 snímků vybraných zámků. Poznámkový aparát uvádí základní prameny a literaturu pojednávající o jednotlivých objektech. Přílohu tvoří schematická mapka rozmístění popsaných zámků v kraji. Její výtvarné provedení však bohužel poněkud snižuje úroveň celé publikace. —Kj—

Plichta Jiří a kolektiv: ERBOVNÍ VÝVODY V IVANOVICÍCH NA HANĚ. GHSP — pobočka Brno. 1979, 8 s., 2 příl.

Brněnská pobočka GHS vydala ke konci minulého roku zajímavý příspěvek k rodopisu Bukůvků z Bukůvky, pocházejících z Čech, z nichž jedna větev se přestěhovala na Moravu a roku 1596 si zakoupila na Ivanovicích na Haně.

Tam r. 1608 Jan Bukůvka dal postavit renesanční zámek, jehož výzdoba parapetů arkádového nádvoří obsahuje i erbovní vývody několika generací rodiny stavebníka, k nimž na Moravě nenajdeme rozsahem rovných.

Erbovní vývody, které pomocí znaků znázorňují rodové vztahy šlechticů, jsou pro rodopisce důležitým dokladovým materiálem pro dobu před zavedením matrik. Eývaly umístovány ponejvíce na náhrobcích. V popisovaném případě jsou však součástí významné umělecké výzdoby stavební památky.

Práce obsahuje výčet vlastníků panství a objektu, původně tvrze. Poté jsou uvedeny popisy jednotlivých vývodů. Přílohu tvoří vyobrazení 14 erbovních štítů zpřízněných rodin: z Bukůvky, z Miletínka, z Přeboz, z Valdštejna, z Kovalovic, ze Šumvaldu, z Pěrkova, z Petřvaldu, z Myslečovic, z Borovnice, z Kněnic, z Veselíc, ze Zástřížl, z Hrádku.

Další přílohou je vývod Jana Bukůvky, stavebníka zámku. Studii zakončuje seznam použité literatury. —lk—

POCZET KROLŌW I KSIAZAT POLSKICH

Knihy má stejný název jako slavný cyklus portrétů králů a knížat polských od nejznámějšího polského historického malíře Jana Matejky. Slovo počet znamená v našem případě řadu nebo družinu.

Obsahem knihy je chronologicky seřazený soubor mo-

nografií všech historicky známých polských králů a knížat. Je jich kolem padesáti a podílí se na nich přes dvacet autorů.

Tyto monografie vycházely po dva roky v polském týdeníku „Kultura“ a vzbudily u čtenářů velký ohlas. Jsou psány populárně, se snahou o historickou objektivitu, bez romantismu a sentimentality. S našimi dějinami úzce souvisí hlavně články o Václavovi II. a jeho synovi a nástupci, posledním Přemyslovi Václavu III.

V knize je velké množství ilustrací. Jsou to obrazy pečeti, mincí i mnoha jiných dokumentů vztahujících se k jednotlivým panovníkům.

V příloze je výše zmíněná Matejkova „Družina knížat a králů polských“, obsahující čtyřiačtyřicet ideálních i skutečných podob těchto panovníků.

Knize schází rejstřík i obsah, který bude pravděpodobně uveden v dalším díle.

Knihy je pěkně vypravená, ve 100 000 nákladu ji vydal „Czytelnik“ ve Varšavě (a je k dostání v prodejnách zahraniční literatury za 73 Kčs).

Josef Novák: RODOVÉ ERBY NA SLOVENSKU I. KUBINYIHO ZBIERKA PEČATÍ.

Knihy je první částí šířeji zaměřené práce o slovenské rodové heraldice. Obsahuje genealogické a heraldické zpracování sbírky heraldických pečeti, kterou před sto lety uspořádal na oravském panství Mikuláš Kubinyi. Tento právník, historik ze záliby soustředil 298 pečeti. Až na 35 náleží členům hornouherské šlechty a jsou součástí korespondence této šlechty s majiteli oravského panství Thurzovci. Časově je sbírka vymezena roky 1557 až 1655. Je jisté, že toto časové i kvantitativní vymezení pramenů předurčilo i výsledek práce.

Předmluva i úvod do rodové heraldiky jsou zajímavé hlavně tam, kde se hovoří konkrétně o vývoji uherské heraldiky.

Následuje kapitola o vzniku sbírky a v další je její heraldicko-genealogický rozbor. Jádrem knihy jsou genealogické údaje o jednotlivých majitelích pečeti s popisy jejich znaků.

Ilustrace jsou důležitou složkou knihy. Jsou rozděleny do tří částí. V první je deset barevných reprodukcí miniatur z erbovních listin. Dále následuje příloha, ve které jsou reprodukce všech 298 pečeti. Heraldicky nejdůležitější složkou knihy jsou kresby znaků zčásti barevných. Kresby jsou pořízeny vesměs podle původních předloh a autor Jan Švec ukázal, že způsob heraldické kresby jsou nevyčerpatelné. Jeho kresby poněkud stírají nežádoucí naturalistické prvky uherské heraldiky. Autor kreseb se správně nepodřizuje jednotnému tvaru štítu, ale naopak přizpůsobuje tvar štítu znakovým figurám. Někde však v kompozici znaku porušuje heraldické zvyklosti (např. Althan, Brenner apod.).

Pokud se na knihu díváme jako na genealogické a heraldické zpracování sbírky pečeti, kniha daleko překračuje rámec takové práce. Můžeme být jenom zvědaví, nakolik se autorovi podaří v dalších dílech navázat na první tak, aby celé dílo vytvořilo jednotný a vyrovnaný celek.

Protože sbírka pečeti nebyla úplná ani pokud jde o majitele oravského hradu, nedostal se do knihy Jan

z Dubovce znaku Kornic, který byl majitelem hradu v první polovině 16. století a rovněž stavebníkem jeho střední části. Svědčí o tom jeho znak i s iniciálkami jeho jména na portálu dveří i na jiných místech. (Pokud jde o znak Šimona Rogawského, je to polský erb zvaný „Nalenč“ a dá se snadno identifikovat.)

Diskusí v knize je autorova snaha dát historickým jménům hornouherské šlechty za každou cenu slovenskou podobu. I když je to snaha pochopitelná a známá i u nás, je nutné v zájmu historické pravdy i srozumitelnosti postupovat při tom opatrně. Těžko se nám zvyká na pány Bařany, Plašfovské nebo Vrútocké, (Batthany, Palásthy, Ruttkay). Autor sám v tom není vždy důsledný. Snad by prozatím stačilo k původním jménům připojovat nové slovenské názvy. Podobně je to se jmény Gyulay (Ďulai), Nagy (Naď), Nyáry (Ñari), Szabo (Sabo), Szekely (Sékel), Thanyi (Taň) apod.

Knihy je pěkně vypravena i vytištěna a potěší každého heraldika.

—kh—

HORNÍ MĚSTA V ČESKOSLOVENSKU. (Příbram) b. d., 14 s. a 12 samost. listů.

O vydání této neprodejně reprezentační heraldické publikace se zasloužil komitét symposia „Hornická Příbram ve vědě a technice“. Na dvanácti samostatných listech z kvalitního tuhého papíru je vyobrazeno dvanáct barevných znaků československých starobylých i novogobých horních měst — Jáchymova, Krupky, Kladna, Přezových Hor, Rudolfova, Kutné Hory, Jihlavy, Ostravy, Kremnice, Banské Štiavnice, Spišské Nové Vsi a Rožňavy. Obálku tvoří znak Stříbra. Znaky jsou doprovázeny pohledy na stavební dominanty jednotlivých měst. Přes drobná porušení heraldických pravidel (stínování) působí kresby, jejichž autorem je Jan Čáka, velmi pěkným dojmem, na kterém má svůj podíl i dobře provedený tisk. Textová část publikace obsahuje krátký úvod a popisy jednotlivých kreseb včetně blasonů znaků a základních údajů k dějinám příslušných měst. Je vytištěna v českém, ruském, německém a anglickém jazyce. Na připojené mapce Československa jsou města zakreslena s uvedením těžené suroviny. I když si tato část nečiní nějaké vysoké nároky, překvapuje v případě Ostravy jednoznačné tvrzení, Bruno ze Schauenburgu udělil tomtu městu znak, který byl později polepšen Dětičem z Hradce přidáním pětিলísté růže. Publikace má však především umělecký charakter a po této stránce je její úroveň velmi pěkná.

—km—

Stefan Kr. Kuczyński: PIECZECIE KSIAZAT MAZOWIECKICH, Varšava 1978, 434 s. + 80 vyobrazení.

Rozsáhlou monografií polského historika doporučuji každému, kdo se zabývá sfragistikou a měli by si ji přečíst i zájemci o heraldiku. Autor totiž na základě výkladu vývoje pečeti mazovských Piastovců podal velmi solidní úvod do obecné sfragistiky. Jeho práce je o to záslušnější, že starší francouzská a německá kompendia i novější příručky hlavně z per západních historiků německých, francouzských a anglických jsou pro zájemce z Československa beznadějně nepřístupná. Kuczyński svou práci doplnil inventářem pečeti mazovských Piastovců, obšírným soupisem literatury, genealogickou tabulí mazovských knížat a 80 dokumentárními fotografiemi.

—Šef—

Zdzisława Wawrzonowska: UZBROJENIE I UBIÓR RYCERSKI PIASTÓW ŚLASKICH OD XII DO XIV WIEKU, Łódź 1967, s. 115 a XIII stran fotografické přílohy.

Cílem práce je získat maximum informací o oblečení a zbroji rytířstva ve Slezsku ve XII.—XIV. století. Předložený příspěvek je jedním z řady připravovaných prací na toto téma v Polsku, z nichž vedle práce Wawrzonowské vyšla ještě studie L. Kajzera o mazovské rytířské zbroji a další jsou připraveny do tisku.

Wawrzonowská svou monografii rozdělila na dvě hlavní části, které pojednávají o výstroji a rytířské zbroji I. v letech 1175—1325 a II. v letech 1325—1425. V obou těchto oddílech autorka rozebírá na základě ikonografického materiálu (pečeti, numismatického materiálu a výtvarného materiálu) jednotlivé části rytířské výstroje (helmice, štíty) i výzbroje (meče, dýky, kopí a jinou dřevěnou zbroj, koňskou výstroj). V závěrečné kapitole pak Wawrzonowská shrnuje své názory a zdůrazňuje, že vývoj rytířského oděvu a zbraní ve Slezsku šel ruku v ruce s vývojem v ostatní střední a západní Evropě a měl dvě etapy, jak je ostatně patrné i z rozdělení kapitol této práce. Druhá mladší se od starší liší mimo jiné dokonalejší výzbrojí (14. století již používá destičkové zbroje) i jiným tvarem zbraní. Ke studii je v závěru připojen rozsáhlý katalog numismatických, sfragistických a malířsko-sochařských pramenů, z kterých autorka čerpala a obrazová příloha.

—Šef—

Mláček, Leoš: STÁTNÍ SEZNAM NEMOVITÝCH KULTURNÍCH PAMÁTEK OKRESU FRÝDEK-MÍSTEK.

KSSPPOP Ostrava. 1980. Str. 121, 47 obrazových příloh.

Tato práce je prvním systematickým seznamem kulturních památek Severomoravského kraje, který je v takové podobě předkládán veřejnosti.

Seznam je zpracován abecedně podle jednotlivých obcí při respektování nového územního členění realizovaného v letech 1976. Vlastní památky jsou ve všech lokalitách řazeny podle jednotného typologického třídění, s uvedením rejstříkového čísla státního seznamu nemovitých kulturních památek Severomoravského kraje, lokalizací jednotlivých památek a citací příslušného parcelního čísla katastrálního území, na kterém je památka umístěna. Stručný popis každé památky obsahuje základní dostupné údaje o každém objektu a pro první orientaci i soupis nejvýznamnější literatury a v některých případech i archívních pramenů. Výčet památek v jednotlivých lokalitách předchází historický úvod, zpracovaný PhDr. Františkem Řezáčem a základní bibliografie vztahující se k historii zmíněných obcí.

Ve Státním seznamu nemovitých kulturních památek okresu Frýdek-Místek je zapsáno 208 památek se samostatnými rejstříkovými čísly a 81 památek na doplňkových listech — tedy celkem 289 památek.

Tato cenná publikace, vybavená 13 situačními plány a 34 fotografiemi památkových objektů, je pro KSSPPOP v Ostravě velkým závazkem, aby zpracovalo a vydalo podobné seznamy i pro ostatní okresy Severomoravského kraje.

—Kj—

Křivohlávek, Jan: **AKADEMICKÝ MALÍŘ JINDŘICH ŠTYRSKÝ 1899—1979. Pamětní sborníček k 80. výročí narození J. Štyrského. GHSP — pobočka Ústí nad Orlicí. 1979. Str. 24. — Rozmnož.**

Pobočka GHSP v Ústí n. O. vydala koncem loňského roku nevelký sborníček věnovaný podorlickému rodáku akademickému malíři Jindřichu Štyrskému, nejvýznamnějšímu představiteli českého surrealismu, který se též věnoval poezii. Jindřich Štyrský se narodil 11. srpna 1899

v Dolní Čermné; zemřel 21. března 1942 v Praze, tedy ve věku necelých 43 let.

Základem publikace je genealogická studie, v níž jsou obsaženy základní údaje o nejbližších předcích a příbuzných J. Štyrského. O životě a uměleckém vývoji malíře pojednává další kapitola práce. Pozoruhodným způsobem je v ní zachyceno dětství Štyrského na základě vzpomínek pamětníků. Závěr celé práce tvoří výňatky z přednášek a studií Jindřicha Štyrského o umění.

Z činnosti pobočky

I. setkání genealogů a heraldiků v Ostravě

Ve dnech 18. a 19. října 1980 se uskutečnilo v hudebním studiu Domu kultury pracujících Vítkovic v Ostravě I. setkání genealogů a heraldiků. Z pověření správního výboru Genealogické a heraldické společnosti v Praze jej uspořádala naše pobočka GHSP ve spolupráci s Muzeem Vítkovic.

Posláním tohoto setkání bylo přispět k neformální výměně názorů a informací mezi zájemci o genealogii, heraldiku a sfragistiku v ČSSR, vytýčit úkoly, na něž by se měla zaměřit další badatelská práce a nastítnit další možnosti, které oblast genealogie a heraldiky poskytuje lidem žijícím v socialistické společnosti.

Celé jednání se základním námětem „Současný stav a úkoly genealogie a heraldiky v ČSSR“ bylo rozděleno do těchto tématických skupin:

1. K dějinám genealogického a heraldického zájmu v ČSSR;
- 2.a) Metodické poznámky k pramenům genealogie;
b) Metodické poznámky k pramenům heraldiky;
- 3.a) K metodám heraldické práce;
b) K metodám genealogické práce;
4. Výtvarná heraldická tvorba v minulosti a současnosti v našich zemích;
5. K úkolům bibliografie genealogie a heraldiky;
- 6.a) Výsledky dílčích genealogických studií;
b) Výsledky dílčích heraldických studií.

I. setkání genealogů a heraldiků bylo slavnostně zahájeno 18. října v 10.00 hod. varhanní skladbou profesora ostravské konzervatoře dr. Leóna Juřici, zkomponovanou pro tuto příležitost na heraldické téma (znak města Ostravy). Tuto skladbu „Bílý kůň a zlatá růže“ přednesl známý ostravský varhaník Michael Rezek. Poté všechny přítomné přivítal jednatel ostravské pobočky GHSP Jiří Palát, který mj. vyzvedl též významný podíl vedoucího Muzea Vítkovic s. Leonarda Burdy a jeho spolupracovníků při přípravě tohoto setkání. Krátkou uvítací řeč pronesl pak zástupce správního výboru GHSP ing. Viktor Gentner.

Pro dopoledne prvního dne jednání bylo zvoleno čestné pracovní předsednictvo v tomto složení: předseda — doc. dr. Ivan Hlaváček, CSc., členové — ing. Viktor Gentner, Karel Liška, PhDr. Leoš Mlčák, Jiří Palát.

V dopolední části jednání byly předneseny následující referáty:

prof. Pavel Palát: Nástin dějin genealogické a heraldické práce v českých zemích;

PhDr. Tomáš Krejčík: Kapitoly z dějin české heraldiky a genealogie;

PhDr. Jiří L. Bílý: Poznámky k dějinám občanské heraldiky;

doc. dr. Jozef Novák, CSc.: Současný stav heraldického a genealogického bádání na Slovensku;

dr. phil. Stefan Glogowski: Aktuální pohled na problémy genealogie v Polsku a Československu;

PhDr. Ivan Štarha: Činnost komise pro znaky měst a příprava kodexu městských znaků ČSR (četl dr. J. Skutil).

V diskusi vystoupil Drahomír Mikulecký, jenž seznámil přítomné se svými praktickými genealogickými zkušenostmi.

Odpolední jednání řídilo nové čestné pracovní předsednictvo: předseda — doc. dr. Jozef Novák, CSc., členové — PhDr. Jan Skutil, PhDr. Erich Šeifčik, Vladimír Kejla.

Byly předneseny tyto referáty:

PhDr. Jan Skutil: Heraldické a genealogické prameny v moravských muzeích a archívech — metodologie jejich zpracování;

Ing. Mojmír Chromý: Využití náhrobníků jako pramenů heraldiky.

Karel Müller: Význam náhrobních kamenů pro genealogické a heraldické bádání;

Libuše Címalová, prom. hist.: K soupisu heraldických památek v Ostravě;

PhDr. Jan Kozel: Ochrana heraldických památek.

V diskusi k této části jednání hovořil dr. J. Kozel o kodexu Olomouckého kláštera (Cursus sanctae Mariae) cca z roku 1215, jehož negativy se podařilo získat z Morganovy knihovny v New Yorku, kde se tento kodex nyní nachází. Kodex obsahuje mj. mnoho vyobrazení znaků. Prof. P. Palát informoval o činnosti tzv. heraldického odboru při jednotě starých českých rodů v době druhé světové války vedeného Josefem Mildem, jehož náplní byla též ochrana heraldických památek a jejich katalogizace. Zdůraznil, že již tenkrát pocítovali heraldikové potřebu ochraňovat a dokumentovat současný stav heraldických, epigrafických a epitafických památek. Prof. Palát se též zmínil o spolupráci Heraldického klubu České numismatické společnosti s Pražským střediskem státní památkové péče a ochrany přírody. Dr. S. Glogowski pak sdělil několik údajů o heraldickém bádání v Polské lidové republice. O způsobu přepisování jmen zemskodeskovních držitelů v Čechách a na Moravě hovořil v další části diskuse dr. J. Skutil, čímž navázal na předchozí úvahu doc. J. Nováka o přepisování jmen v Uherském království.

Následovaly tyto přednášky:

- PhDr. Erich Šeščík: Heraldická znamení na pečeti českých Piastovců;
Ing. Ladislav Hep, CSc.: Banka badatelských poznámek;
Jaroslav Honc: Metodika třídění občanských a šlechtických rodů pro aplikaci počítačů;
Ing. Viktor Gentner: Početní metody v heraldice a genealogii;
Vladimír Rolinc: Komplexní identifikační rozbor v rané genealogii.

V krátké diskusi informoval přítomné Jiří Palát o vydání publikace PhDr. Ladislava Baletky a Jiřího Loudy „Znaky měst Severomoravského kraje“ nakladatelstvím Profil v Ostravě.

Na večerním programu byl varhanní koncert (hrál Michael Rezek) a volná diskuse.

Jednání druhého dne setkání bylo zahájeno již v 8.30 hod. Čestné pracovní předsednictvo mělo toto složení: předseda — ing. Viktor Gentner, v průběhu jednání byl vystřídán ve své funkci PhDr. ing. Jaroslavou Honcovou, CSc., členové — Vladimír Rolinc a Libuše Cimalová, prom. hist.

Sled referátů dne 19. října 1980:

- PhDr. Jarmila Krejčíková: Ke studiu genealogie a heraldiky na brněnské univerzitě;
Karel Liška: Městské znaky a pečeti — zrcadlo dějin;
PhDr. Tomáš Krejčík: Ke studiu erbovních listin;
Prof. Pavel Palát: Bibliografie genealogie, heraldiky a sfragistiky v českých zemích ve 20. století;
PhDr. ing. Jaroslava Honcová, CSc.: Význam, dílo a blízcí se výročí Bohuslava Balbína;
Jaroslav Kovář: Ještě k nejstarším stopám rodu Mikoláše Alše;
František Šustek: Staré ročové držby na Spálovsku (ukázky z práce zesnulého rodopisce a vlastivědného pracovníka Antonína Brňáka ze Spálova);
PhDr. Ladislav Baletka: O původu městských znaků Moravy a Slezska (četl J. Palát);
František Chocholatý: Pečeť knížete Přemka Opavského z roku 1429 — symbol ochrany kruny české před útoky viklefstů a husitů;
PhDr. Pavel J. Michna: Heraldická výzdoba kachlů z hradu Melice na Vyškovsku;
PhDr. Pavel R. Pokorný: Církevní heraldika;
Jaroslav Jásek: Cechovní symbolika;
Jan Křivohlávek: Pečeti a razítka obcí a měst po roce 1850;

doc. dr. Ivan Hlaváček, CSc.: Poznámky k současnému stavu, potřebám a perspektivám heraldického a genealogického studia u nás.

Po závěrečném referátu doc. Hlaváčka, který mj. zhodnotil celé jednání I. setkání genealogů a heraldiků, přednesl jednatel ostravské pobočky GHSP Jiří Palát návrh usnesení z tohoto jednání.

Referáty PhDr. Zdeňka M. Zengra „O osudu heraldických sbírek“ a PhDr. Viktora Pavlice „Užitá heraldika“, jejichž autoři se setkání nemohli zúčastnit, budou v plném znění otištěny v připravovaném sborníku referátů z tohoto setkání.

Výbor ostravské pobočky GHSP našel při přípravě tohoto setkání podporu vedoucího Muzea Vítkovic s. L. Burdy, u ředitelky Ostravského muzea dr. J. Noušové, ředitele archivu města Ostravy s. A. Suldovského, pracovníků Krajského střediska památkové péče a ochrany přírody v Ostravě, Vlastivědného ústavu v Olomouci a Expozice ostravské operace Muzea revolučních bojů

a osvobození na zámku v Kravařích. Všichni hosté z celé republiky si tak mohli prostřednictvím nejrůznějších propagačních brožur a publikací vytvořit obraz o dějinách, kulturních památkách, revolučních tradicích a současnosti našeho kraje.

Děk za pomoc při organizaci I. setkání genealogů a heraldiků v Ostravě patří též skupině 25 svazáků třídy III.D gymnázia v Ostravě-Hrabůvce.

Na závěr této zprávy je možno konstatovat, že I. setkání genealogů a heraldiků splnilo své poslání.

VLADIMÍR KEJLA

DOTAZY

Adolf Pekárek (Leninova č. 485, 391 02 Sezimovo Ústí) se zajímá o jakékoli údaje o Kateřině Sivkové z Hradce u Opavy, která byla v roce 1707 upálena jako čarodějnice u cpavské cesty.

Josef Bada (Bořivojova 84, 130 00 Praha 3) hledá narození Karla Pardona (může se psát i Bardon), jenž byl údajně synem Jana Pardona. Pravděpodobně se narodil asi v r. 1771 v Přerově. V případě, že by se hledaný zápis kolem tohoto roku v matrice narozených nevyskytoval, prosí tazatel o prověření matrik oddaných i zemřelých v příslušném období.

DROBNÉ ZPRÁVY

GHSP má v současné době celkem 10 poboček, mezi něž patří i pobočka ostravská. Zveřejňujeme adresy funkcionářů výborů jednotlivých poboček, na něž můžete sněrovat svou korespondenci.

Pobočka Brno:

prof. Miroslav Vozdek, Břenkova 33, 613 00 Brno-Černé Pole

Pobočka Mladá Boleslav:

ing. Vojtěch Sekáč, CSc., Železná 32, 293 01 Mladá Boleslav

Pobočka Ústí nad Orlicí (vydává „Zpravodaj“):

Jan Křivohlávek, Pivovarská 452/II., 566 01 Vysoké Mýto

Pobočka Ohňšov (vydává „Zpravodaj“):

Miroslav Dušánek, Jugoslávská 1538, 547 00 Náchod

Pobočka Tábor:

ing. Jaroslav Vrána, Náchodské sídl. 2687, 390 01 Tábor

Pobočka Olomouc:

Lecpold Podmolík, tř. Kosmonautů 25, 770 00 Olomouc

Pobočka Ústí nad Labem:

Stanislav Petrboř, Litoměřická 76, 405 01 Děčín III

Pobočka Jihlava:

Arnošt Kába, Obránců míru 31, 586 00 Jihlava

Pobočka Kladno:

ing. Václav Babuška, Strouhalova 58, 272 00 Kladno

Zpravodaj vydává ostravská pobočka Genealogické a heraldické společnosti v Praze při Domu kultury pracujících Vítkovic. Za původnost a obsah článků ručí autoři. — Schváleno k tisku odborem kultury NVO pod č. j. 64/78 z 28. 8. 1978. Uzávěrka dvojčísla 2—3 III. ročníku byla 31. 5. 1981. Veškeré články, drobné příspěvky a podobně zasílejte laskavě na adr. GHSP pobočka Ostrava, pošt. schr. 217, 729 17 Ostrava 1. Tisk OPS F.-M., záv. 4 Vratimov